

चांदोबा

ऑक्टोबर १९९३

रु. ४

4

बरोबर धरा नेम

जोडणार कोटेशन किंवा म्हावर्तणे, पर लवतिल

Fullscreen

127

8 / 68

जोन वूटर्सकें संपूर्ण मालिका असलेल्या धडाधडात पोस्टर्ससाठी ठरे विहा -
1. धडाधडी रोड,
लिडिलेल

बांगलादेशाचा प्रधानमंत्री

मुक्तीच वीन देशांनी आपल्या देशाच्या प्रधान-मंत्री पदावर महिलांची निवड केली. २४ जून रोजी हकी मध्ये श्रीमती तान्जु सिल्वर या प्रधान मंत्री बनल्या. यानंतर १२ दिवसांनी किम गावेल वीनकाच्या १९ व्या प्रधान मंत्री म्हणून निवडून आल्या. त्या कॅनडाच्या पृथ्वी महिला प्रधान मंत्री होत.

एडिल महिन्यात टर्कीचे अध्यक्ष हर्बर्ट ओजाल यांचा अकस्मात मृत्यु झाला आणि प्रधान मंत्री सुलेमान देमिरिल अध्यक्ष झाले. त्यामुळे 'टू पाय पार्टी' या सत्तारुढ पक्षांना नव्या प्रधान मंत्र्याची निवड करावी लागली. त्यावेळी ४७ वर्षे वयाच्या श्रीमती सिल्वर मंत्री-मंत्रिमंडळ अर्थ-मंत्री होत्या. प्रधान मंत्री पदासाठी त्यांनी निवडणूक लढवली. ६२ वर्षांचे 'इंटीरियर' मंत्री इम्रत सेमिन त्यांचे प्रतिद्वंद्वी होते. त्यांना ३२० मते मिळाली, तर सिल्वरला ५७४ मते मिळाली. सेमिन यांना ४० वर्षांचा राजनैतिक अनुभव होता, सिल्वरला केवळ तीनच वर्षांचा. अशा अनुभवी व्यक्तीला निवडणुकीत हरवणे हे सिल्वरला मोठे सपनाच होते.

श्री सिल्वर वामफरत विद्यापीठातून अर्थशास्त्राच्या पदवी घेतल्या. यांनंतर अमेरिकेतील येन विद्यापीठात त्यांनी आपले उच्च शिक्षण पूर्ण केले. नंतर १९७८ पासून टर्कीतील विनिराळ्या विद्यापीठातून त्यांनी सहायक प्राध्यापक म्हणून काम केले. सन १९८३ मध्ये त्या प्राध्यापक झाल्या. १९९० मध्ये त्या 'टू पाय पार्टी'त सामील झाल्या. १९९१ मध्ये सेमिन मंत्री-मंत्रिमंडळ त्या कार्य-मंत्री बनल्या. ही असावदारी स्वीकारल्यावर केवळ १० महिन्यात त्यांनी टर्कीच्या व्यापार-क्षेत्रात अनेक मूलभूत सुधारणा घडवून आणल्या. 'स्टॉक-एक्सचेंज' च्या कार्य-पद्धतीत योग्य बदल करण्याचा त्यांनी यत्नासहित प्रयत्न केला. देशातील तरुण-तरुणी व स्त्रिया यांच्यासाठी भाषादारी कार्य करण्याची त्यांना फार आवड होती, आणि या विषयेने त्यांनी प्रीच करणे केले.

टर्कीच्या संसदेत शासनारुढ पक्षात पुरुषांची संख्याच आधिक आहे. पन्नासहून अधिक न्याये सदस्यच बहुसंख्येने धाव आहेत. अशा संदर्भांनी आपल्यातून कमी वयाच्या एकाद्या महिलास प्रधान मंत्री म्हणून निवडले ही एक विशेष गोष्ट आहे. बुद्धाच्या हातातील सरा आता तरुणांच्या हाती आली. राजनीतिज्ञांच्या दृष्टिने टर्कीमधील हा बदल राजकारणातील एक अंशपूर्व घटना होय. आता श्रीमती सिल्वर यांनी देशाच्या विचारांसाठी काही मूलभूत बदल घडवून आणण्याचा प्रयत्न

किप कॉबेल पण ४९ वर्षे वयाच्या आहेत. म्हणून कॅनडाचा दुसरा एक तरुण महिला प्रधानमंत्री मिळाली आहे असे म्हटले पाहिजे. गृथम फ्रॉबेस बँकहुर मध्ये वकिली करीत होत्या. यानंतर त्या सरकारद्वारे 'गोप्यविक्त कॉन्जर्वेटिव्ह पार्टी' मध्ये प्रविष्ट झाल्या. एकाहुन एक वरच्या अधिकारावर चढत आता त्या प्रधानमंत्री बनल्या आहेत.

प्रधानमंत्री म्हणून मलागेली यांनी आपल्या भेरीमळतात कावेत यांना त्याच-मंजी व लंतर संरक्षण-मंजी बनविले.

देशातील व्यापार-उद्योग संभावक देश बसव कर-बाजाने आला. व्यापारी संस्था बंद होऊ लागल्या. त्यामुळे नोक्यांना रोजगारी मिळणे अतिशय कठीण होऊन बसले. देशाची आर्थिक स्थिती भीती दर्शवणारी. दरम्यान देशाच्या परिस्थितीबाबत सार्वमत आजमवले गेले. सरकारने बलते पुढे चला बरकरारवा प्रस्ताव मांडला, आणि त्याला सजुरी मिळाली नाही. या परिस्थितीत मलागेली यांनी आपल्या प्रधान-मंजी पदाचा राजीनामा दिला. म्हणून सत्ताकडे पक्षाचा नवीन प्रधान-मंत्री गिलडावा आणला.

१३ जून रोजी की निवडणूक झाली त्यात किम कॉबेल यांना शोकाट ३३ मते मिळाली, तर त्यांचे प्रमुख प्रतिद्वंद्वी पर्यावरण खात्याचे मंजी जॉन चार्लस्ट यांना शोकाट ४७७ मते मिळाली. दुसऱ्या मतमोजणीवर एक आणखी उमेदवार जिम एडवर्ड्स यांनी कॉबेलशी सत्ताकर्म केले, त्यामुळे हाताने सहज जय मिळाला.

कॅनडात ब्रिटिश संसदीय पद्धतीचे अनुकरण केले जाते. येत्या नोव्हेंबर महिन्यात सार्वजनिक राजकारणातील तज्ज्ञांचे म्हणणे आहे की कॅनडाचे जनता तरुणांच्या हाती मता दाखला फार उत्तुंग झाली आहे. म्हणूनच कॉबेलला आपल्या घमलात मंडा झिजून, श्रीमती कॉबेल न किर्लटत बसवत जवळ सामवयस्क आहेत. त्या गिटार वाजवतात, बुद्धिबळ खेळतात, रॉईयन साहित्याची त्यांना फार आवड आहे. येत्या नोव्हेंबर मध्ये जी निवडणूक होईल तीत कॉबेल वांचे जाणून स्थिर होईल यात शंका नाही.

महिला प्रधानमंत्री

श्रीमती मोन्डा पेयूर-इजरायल • श्रीमती इंदिरा गांधी-भारत • श्रीमती गिरिमाचो कंडारनायके-श्रीलंका • श्रीमती मारगरेट थॅचर-इंग्लंड • श्रीमती वेबजीर भुट्टो-पाकिस्तान • श्रीमती वेरगा रुलीव जिवा-कंगाला देश

आजीची भविष्य-वाणी

कृष्णवेगीला आपल्या मुलीचे लग्न ही एक डोकें-दुखी होती. तिचं नाव अप्सरा ठेवावं असं सामूने सुचवलं होतं, कारण ती दिसायला फार सुंदर होती. अप्सरा जेमतेम एक वर्षाची असेल अशात एका भयानक रोगाने तिचे बडीन वारले.

बिचारी दुर्भाग्यी अप्सरा वयाने वाढली, पण बुद्धीने नाही. आता ती लग्नाला आली, तरी पण गल्लीतल्या लहान मुलांशी खेळत असे.

एक दिवशी गल्लीत खेळत असताना अप्सराला तहान लागली. समोरच्या घराचा दरवाजा खटखटावून तिने पाणी मागितले, तेव्हा घरातली बाई तिला धमकावत म्हणाली- "आपल्या घरी जाऊन पाणी पीता येत नाही तुला? तू पण कशी मुलगी आहेस? इतकी मोठी

मालीस ति गल्लीत खेळत राहतेस! तुझ्याशी कोण लग्न करील?"

अप्सराला या बोलण्याचा फार राग आला. पाणी न पिताच तिने लोटा फेंकून दिला आणि रडत आपल्या घरी आली. आजीने घडलेलं सगळं ऐकून घेतलं ति म्हणाली- "रडू नकोस बेटा. तुझं लग्न होणार नाही? तू आपल्या नावाप्रमाणेच रूपवती आहेस. ऐक, तुझं लग्न किनई, एकाद्या राजकुमाराशी होईल. आणि तुला शोधून काढीत तो येईल." आजी मोठ्या प्रेमाने म्हणाली.

त्या दिवसापासून अप्सराने तहान मुलांबरोबर खेळणं सोडून दिलं. एक दिवशी रात्री कृष्णवेगी पाणी पिण्यासाठी खटली, तेव्हा तिने पाहिलं की अप्सरा अंधारात बिडकीत बसून कोणाची तरी वाट पहात आहे. मुलीची ही स्थिती पाहून

कांतोबा

तिला मोठे आश्चर्य वाटले. नंतर तिने मुलीला विचारले—“अग, इथं कशासाठी वसली आहेस? झोप नाही का येत तुला?”

अप्सरा म्हणाली—“मी जर झोपले, तर मना शोधत येणाऱ्या राजकुमाराला आपलं घर कसं सापडेल? मग तो परत जाईल. म्हणून मी त्याची इथं वाट पहात वसले आहे.”

कृष्णदेवी सासूच्या आज्ञेवरून गेली ति म्हणाली—“पहा, तुमच्या सांगण्याचा परिणाम!”

सासूच्या शरीराला स्पर्श करताच तिला तिचं शरीर थंड वाटलं ती मेलेली होती.

मायूच्या मृत्यूनंतर दोन महिन्यांनी कृष्णदेवी अप्सराच्या लग्नाचा विचार करू लागली. एका मध्यस्थाच्या मदतीने शेजारच्या गावातील एक स्थळ सांगून आलं. मुलगा तिरछा होत्रा. मुलाच्या आईवाडिलांच्या दुष्टीने कम का होईना मुलाचं लग्न होणं आवश्यक होतं. म्हणून ते मुलीला पहायला आले.

अप्सराने मुलाला विचारलं—“बोल, तू कुठल्या देशाचा राजकुमार आहेस?”

मुलगा या प्रश्नाचं काही उत्तर देणार, एवढ्यात मुलाच्या आईने माहिती दिली—“माझा मुलगा शेतात काम करतो.”

“चिखलात काम करणाराशी माझा विवाह? माझ्यासाठी तर एक राजकुमार येणार आहे!” असं सांगत अप्सरा आत निघून गेली.

“वेडी! सरंचच वेडी!” म्हणत लोक निराशा होऊन परत गेले.

अशा रीतीने मुलीच्या लग्नाचा प्रश्न हे कृष्णदेवीला एक न सुटणारं कोड होऊन बसलं.

चार दिवसांनंतर मध्य रात्री कृष्णदेवीने पाहिलं की अप्सरा राजकुमाराची प्रतीक्षा करीत खिडकीपाशी बसून डुकल्या घेत आहे. परसातील चिंचेच्या जाडाखाली बसून

कृष्णदेवी रागताने सासूला शिब्या देत बोलू लागली—“तुम्ही स्वर्गात आहोत की नरकात हे मला ठाऊक नाही. पण माझ्या मुलीला भाव तुम्ही नरकात लोटून गेलात!”

त्याच वेळी गाव घर बटकून जंगलात जाण्यासाठी निघालेले एक पिशाच्च आपला थकवा दूर करण्यासाठी चिंचेच्या जाडावर आराम करीत होते. कृष्णदेवीच्या शिब्या ऐकून पिशाच्चाचे कृष्णदेवीच्या पुढ्यात उडी मारली.

पिशाच्चाला पाहताच प्रथम कृष्णदेवी धावली. पण मग जरा सावरून म्हणाली—“काय करू ददा? माझं दुःख कुणाला सांगू?” आणि तिने पिशाच्चाला आपली रामकहाणी ऐकवली.

सगळं काही ऐकून पिशाच्चाचे काही वेळ विचार केला पण मग दुःखाने ते म्हणाले—“आम्हण, जग खूप विचित्र होत चाललंय. नाही तर अप्सरे सारख्या बाबींशी मीच ममलं का लग्न केलं? तू काळजी करू नकोस. उद्या मध्यरात्री येऊन मी अप्सरेच्या डोक्यातील राजकुमाराचं भूत उतरवून टाकतो!”

दुसऱ्या दिवशी अर्ध्या रात्री पिशाच्च पांढऱ्या घोड्यावर बसून राजकुमाराच्या वेष्टात आमं, खिडकीत बसलेल्या अप्सरेचा आनंद गगनांत मावेना, टाक्या

वाजवीत ती म्हणाली—“आज्जीने सांगितलेली गोष्ट कधी खोटी का होईल? राजकुमार, हेच माझे घर. आत मावे!”

यावर पिशाच्च म्हणाले—“महालात राहणारा मी तुझ्या या झोपडीत वस्त येऊ? तूच बाहेर ये. थोडा वेळ आपण या चांदण्यात हिंडू.”

काही न बोलता अप्सरा पिशाच्चाच्या पांढऱ्या घोड्यावर बसली. पिशाच्चाचे तिला जंगलात खूप दूर वर नेले. थोड्या वेळाने अप्सरा म्हणाली—“राजकुमार, मला तर या जंगलात भीतीच वाटते. काही बोल ना.”

ते म्हणाले—“एक छोटीशी गोष्ट

आहे. कालच आपल्या भावाला मारण्यासाठी मी विषप्रयोग करवला!"

अप्सराने विचारले—“का बरं?”

मोठ्याने खदखद हसतच पिशाच म्हणाले—“बाळा! जाऊ जिवंत राहिला तर मग मी सिंहासनावर कसा बसेन?”

“ठीक आहे, पण असं करणं पाप नाही का?” अप्सराने विचारलं.

“पाप-गुण्याची आम्हा राजकुमारांनू काय पर्वा? दोन-तीन दिवसात आपल्या म्हस्ताच्या आपाला ही मी स्वर्गात पाठवून देणार आहे. एक महिना भरात राजा वतून आपल्या शक्तिशाली सेनेसह शेजारच्या राज्यावर आक्रमण करून ते मी जिंकणार

आणि त्या राज्याच्या राजकुमारीशी लग्न करणार!”

अप्सराला हेच सांगण्याचा त्याचा उद्देश होता की राज्याभिषेकासनावर बसण्याची ज्यांची इच्छा असते, ते कठल ही पाप करायला भीत नाहीत. अप्सरांच्या मनात राजकुमाराविषयी घुणा व तिरस्कार उत्पन्न व्हावा अशी त्याची इच्छा होती.

पण अप्सरा पिशाच्चाचं बोलणं फक्त ऐकत होती. तिने त्याला काही उत्तर दिले नाही.

घोड्या बेंळाने पिशाच्चाचे अचानकपणे अप्सराला घोड्यावरून खाली उतरवलं आणि म्हणालं—“मला सेनापतीशी काही महत्त्वाच्या विषयावर चर्चा करायची आहे. तुझ्याशी गप्पा मारण्यात मी ते विसरूनच गेलो, आता मी चाललो.”

अप्सरा वावरून म्हणाली—“अध्या रात्री एकाद्या मुलीला एकटी इथे सोडून चाललास? एकाद्या वाघाने वा सिंहाने मला खाऊन टाकलं तर?”

“खाल्लं तर खाल्लं! ते ही एक पृथ्व-कर्मच आहे. मी आहे एक राजकुमार! माझी इच्छा असेल तर अनेक सुंदरी माझ्या दारासमोर ओळ लाकून उभ्या राहतील. तुझीच काय एवढी

पत्रास?” असं म्हणून ते निघून गेलं.

अप्सरा तिथे ओकसा-बोझी रडत बसली. इतक्यात एक तरुण घोडेस्वार तिथे आला नि म्हणाला—“या मध्य रात्रीच्या वेळी घनदाट जंगलात तू कोण एकटी रडत बसली आहेस?”

अप्सरा म्हणाली—“मी अप्सरा आहे!”

तिचं उत्तर ऐकून तो युवक घोड्यावरून खाली उतरला आणि आनंदाने म्हणाला—“वा! मी मोठा भाग्यवान आहे. दीड वर्ष मी जिचा शोध करतो आहे ती आज शेवटी या जंगलात सापडली. घोड्यावर बस, माझ्या बरोबर महालात चल. सबकरच आपले लग्न होईल.”

संशयाने त्याच्याकडे पहात अप्सरा म्हणाली—“बाजीची भविष्यवाणी खरी ठरणार काय? तू खरंयच राजकुमार आहेस काय?”

घोडेस्वार घाई करीत म्हणाला—“मी नृत्या राजकुमार नाही, महाराजांचा पुत्र आहे. आता व्यर्थ वेळ घालवू नकोस. पटकन घोड्यावर बस.”

अप्सरा मोठ्या आनंदाने घोड्यावर बसली. दुसऱ्या दिवशी सकाळी कृष्णवेणी आतुरतेने अप्सराची वाट पहात होती, एवढ्यात राजसैवक पालखी घेऊन आले

आणि तिंला राजमहालात घेऊन गेले. राणीने स्वतः घेऊन कृष्णवेणीचे स्वागत केले नि म्हणाली—“या विहीणबाई, मी लग्नाच्या तयारीत गुंतले होते, म्हणून स्वतः आपल्याला आणायला येऊ शकले नाही. क्षमा करा हं.” बसे म्हणत राणीने कृष्णवेणीचे हात आपल्या हाती घेतले.

हे जे बघी घडत होते ते कृष्णवेणीला स्वप्नवत् वाटत होते. तिच्या मनाची अवस्था जाणून राणी म्हणाली—“विहीणबाई, हे सगळं आपल्याला विचित्र वाटत असेल. म्हणून खरं ते सगळं तुम्हाला सांगून टाकते.” आणि ती म्हणाली.

"भाऊ मोठा मुलगा विजय थोडा वेडसर आहे. दुसरा मुलगा जय चांगला बुद्धिमान आहे. एकदा दोघे भाऊ शहरात गेले. लोकांनी विजयचा बॅहरा-मोहरा पाहून झूट केली- 'तुम्हा लग्न एकाद्या राजकुमारीशी होणार नाही. वंतपुरातल्या एकाद्या दासीशीच तुम्हा लग्न होईल.' "

हे ऐकून विजयच्या डोळ्यात जडूर भरून आले. माझी सासू प्रेमाने त्याला म्हणाली- "तू काळजी करू नकोस. ते सगळे राजकुमार सामान्य राजकुमारीशीच लग्न करतील, पण तुम्हा लग्न होईल एक अप्सरेशी!"

त्या दिवसापासून भाऊ मुलगा अप्सरेच्या शोधात आहे. कुठल्याही राजकुमारीची तस्वीर त्याला दाखवली की तो तिरस्कार करीत म्हणतो- "ही अप्सरा तर होऊच शकणार नाही. जलीकडे त्याचा हा हट्ट वाढत चालला

की मी स्वतःच अप्सरा शोधून काढीन. रात्रीदिवस थोड्यावर बसून राज्यात सर्जन हिंडत असतो. तुमची मुलगी त्याच्या नजरेस पडली हे त्याचे भाग्यच होय! एका क्षणात दोघांनी एकमेकांना घसत केलं. आता लवकरच त्यांचे लग्न करून टाकू."

राणीचं बोलणं ऐकून कुणवेणीला फारच आनंद झाला. ती म्हणाली- "राणीजी, आपल्याच्याने मुकाट्याने बसवत नाही, म्हणून आपण आपले प्रयत्न करीत असतो. पण तुम्हीच सांगा ब्रह्मदेवाने जे लिहिले, ते कोणाला टाळता येईल बरे? या ठिकाणी ब्रह्मलिखिता बरोबरच आजीच्या भाविष्य-वाणीचा समतकार ही दिसून येतो."

"बरोबर! तुम्ही अगदी ठीक बोलत आहात. ब्रह्मलिखित आणि आजीबाईची वाणी यांमुळेच हे सर्व शक्य झाले." हसत हसत राणी जडुशरली.

अद्भूत फूल-५

(राजगुरूने पाचाला हांगितले की, राज्याच्या वृत्तरेखा जथलेल्या त्या 'भाताम्बि' कुमारीच राजलागा यमिनीकडे आकृष्ट केलेले आहे. ते देवूत राखणे निश्चय केला की आता स्वतःच सुगम्य परित्यावर जाऊन तेथील अतुंग मुबकांनी मदत मिळवायची - सानंतर.)

सैनिकांनी राजा प्रतापवर्माच्या आगमनाची वार्ता अतुंग जातीचा प्रधान शंभू याला निवेदन केली. त्याने ताबडतोब दबंढी पिटवून ती वार्ता तेथील घरोघरी पोचवली. थोड्याच वेळात वस्तीतील सारे लोक विशाल अशा मैदानात जमा झाले. त्यांना संबोधून प्रधान म्हणाला, "प्रजाजन हो! आपले

महाराज प्रतापवर्मा थोड्याच वेळात येथे पोचत आहेत."

प्रधानाचे बोलणे ऐकताच सर्वजण फारच आनंदित होऊन ते ताबडतोब आपापल्या घरी जाऊन सणासुदीसाठी असलेले रंगीबेरंगी कपडे धालून परत आले व थोड्या अतुंगकतेने आपल्या राजाची वाट पाहू लागले.

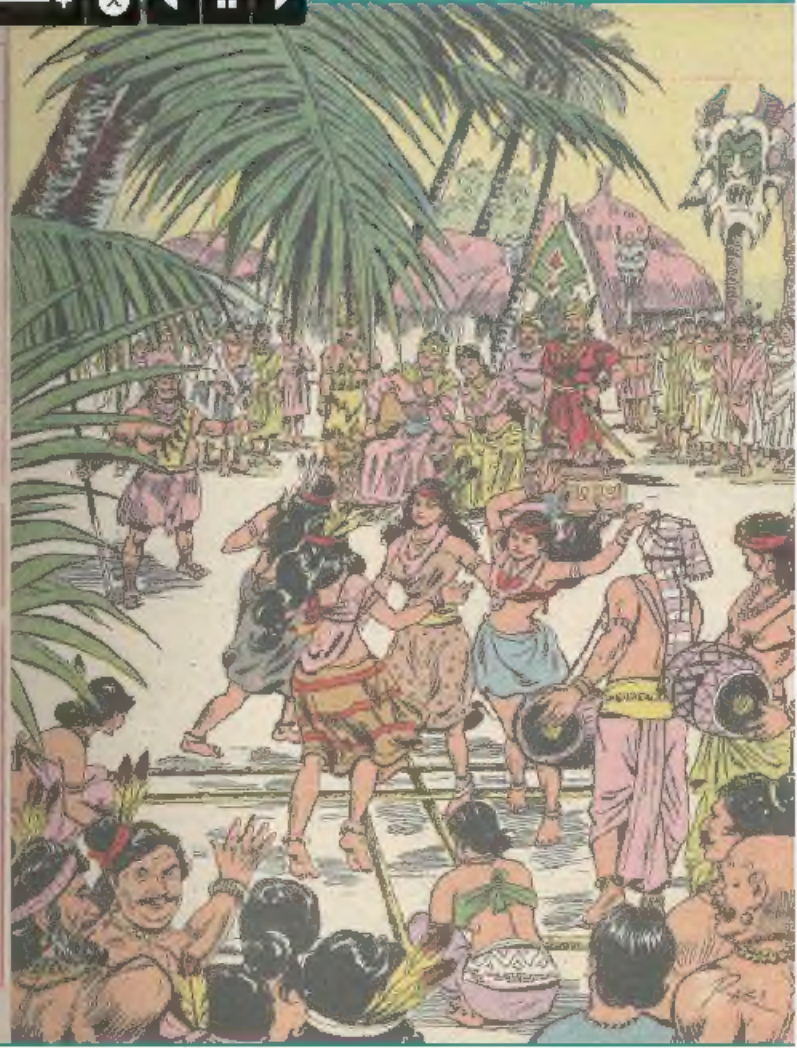

राजपरिवार वृत्तुंग नागरिकांच्या जवळ पोचताच अंगरक्षक घोड्यांवरून उतरून राजा व राजकुमारीच्या घोड्यांजवळ गेले. पहाडी जातीचा प्रधान शंभू हात जोडून राजाच्या स्वागतासाठी पुढे आला. राजा प्रसापवर्माही हसत-हसत घोड्यांवरून उतरला. राजकुमारीकडे आणि वीरसिंहाकडे निर्देश करत "ही माझी कन्या प्रियंवदा अन् हे आमचे दलनायक वीरसिंह." असे म्हणून त्यांचा परिचय शंभूला करून दिला.

शंभू नंतर राजाचा जवळच्या लादाच्या छायेत घेऊन गेला. तेथे बांबूंनी बनवलेले एक आसन ठेवलेले होते आणि जवळच

दुसरे एक लहान आसनही होते. राजकुमारीला त्या आसनावर बसायला सांगून शंभूने स्वतःच प्रसापवर्माचा हात धरून त्या बांबूच्या आसनावर बसवले. नंतर तो विनयाने म्हणाला, "महाराज, आपल्या आगमनाने आमची शहरी आनन्दाने पुलकित होत आहेत. आपल्या व राजकुमारीच्या दर्शनाचा हा सौहार्द आमच्या हृदयावर कायमचा कोरल्यासारखा राहील." इतक्यात काही तरुणी हातात काही खाद्यपदार्थांच्या थाल्या घेऊन तेथे आल्या व त्यांनी त्या राजपरिवारासमोर ठेवल्या. जेव्हा ते सर्वजण प्रेमाने व आवडीने ते पदार्थ खात होते, तेव्हा वफांचा मधुर असा ध्वनि सुरू झाला. काही युवती बांबूच्या लहान लहान वक्रद्या घेऊन नाचू लागले.

वृत्त संपाप्त झाले आणि राजा मुदून त्यांना अद्देशून बोलू लागला. "काही दिवसां पूर्वी इथल्या काही तरुणांनी येथून राजधानीत आलेल्या स्पर्धांमध्ये भाग घेऊन बक्षिसही मिळवली होती. तुम्हा सर्वांना त्यांच्या या विजयाने खूप आनंद झालेलाही होता. आता मी दुसऱ्याच एका अत्यंत जरूरीच्या कामासाठी इथे आलेलो आहे. केवळ याच प्रान्तावर नव्हे, तर संपूर्ण माणिक्यपुरी राज्यावर वसं संकट येऊन ठेपलं आहे,

की त्याची कोणी कल्पना केली नसेल, अन् करूही शकणार नाही. इशल्या पहाडावर विकसित झालेल्या 'शताब्दि' फुलांच्या सुगन्धाने आकर्षित होवून दक्षिण बाबुच्या समुद्रातून एक राक्षसी प्राणी मध्यरात्री बाहेर पडतो. बाहेर आल्यावर तो अतरेकडे जावू लागतो. पुन्हा सूर्योदय होता होता दिशाहीनासारखा परत येवून समुद्राच्या पाण्यात अदृश्य होतो त्याच्या बाहेर येण्यामुळे समुद्रकिनाऱ्यावरील भांडेभुडपे, सागसं, घरं, प्राणी इत्यादि सर्वकाही त्याच्या पायाखाली चिरडून जातं अन् सर्वांचाच नाश होतो. त्या

मखानक राक्षसी प्राण्याने झडून या पहाडी प्रांतात पाजूव ठेवलेलं नाही! त्या प्राण्याला तोंड ठेवून त्याच्याशी लढणं, हे कोणत्याही मानवाला केवळ अशक्य आहे. म्हणूनच, राजगुरुंच्या सुपदेशावरून, त्याने या प्रांतात प्रवेश करू नये म्हणून भी एक योद्धा आखली आहे. मला असं कळलयं की तो राक्षस प्राणी 'शताब्दि' फुलांच्या सुगंधाने आकर्षित होऊन उत्तरेकडे येत राहिलाय. तेव्हा आपल्या जवळ आता एकच उपाय आहे; अन् तो म्हणजे तो प्राणी रहात असलेल्या नेमल्या जागेवर फुलं ठेवून टाकणं! याशिवाय दुसरा कोणताच उपाय आम्हाला सुचत नाहीय! हे काम करण्यासाठी मला तुम्हा लोकांची मदत हवीय."

राजाचे भोवणे संपात झाल्यावर काही क्षण तसेच स्तब्धतेत निघून गेले; पण कोणीच तोंड भुवेंदना ती शांतता सोडत प्रधान शंभू म्हणाला, "महाराज, राज्याच्या रक्षणासाठी आपले प्राणही गमवायला तयार असणारा पैकी जोक जाहीत आम्ही, आग्यच समजतो ते आम्ही! त्या राक्षसी प्राण्यापासून आपल्या राज्याचं रक्षण करणं हे आमचं कर्तव्यच आहे. आज समुद्रकिनाऱ्याच्या प्रांतावर असणारं संकट बुद्ध आमच्यावरही येऊन

केवाची शक्यता आहे, हे सांगून आपण आमच्यावर अपकारच केले आहात, आम्ही त्याबद्दल कृतज्ञ आहोत आपले! आपण कर्तव्य नसल्यापास आम्ही मुळीच कसूर करणार नाही."

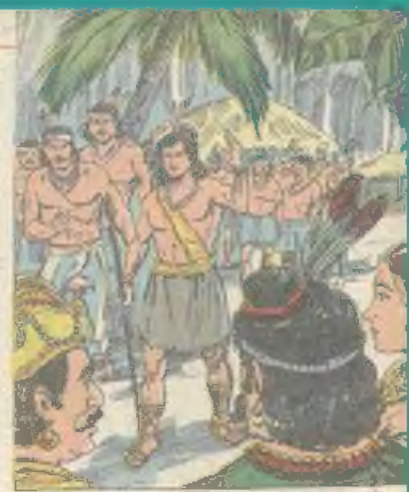
आपल्या प्रधानाच्या बोलण्याला पाठिंबा, म्हणून सर्वांनी टाळ्या वाजवल्या. इतक्यात त्या भरीतून एक युवक पुढे आला व त्याने राजाला प्रणाम केला.

राजकुमारीने त्याला प्राहिल्याचरोबर हलकेच राजाला म्हणाली, "मला ती अद्भुत फुलं आणून देणारा तरुण हाच!" तो तरुण म्हणाला "होय राजकुमारी! त्या फुलांमुळे अतं संकट येईल हे मला कळलं होतं; अन् ती फुलं आपणाला देणार मीच!" अन् राजाकडे वळून तो बोलला. "तो राक्षसप्राणी रहात असलेल्या जागेकडे मी जगोच ती 'शताब्दि' फुलं घेऊन निघतो. महाराज, मला आज्ञा जा."

"शुतुंग! तुझ्या या बोलण्यामुळे मला फार संतोष वाटतोय. पण प्रथम तू आपल्या प्रमुखाची परवानगी घे." राजा उत्तरला.

शुतुंग असेने आपल्या प्रधानाकडे पाहू लागला.

"शाबास शुतुंग! तुझ्या या

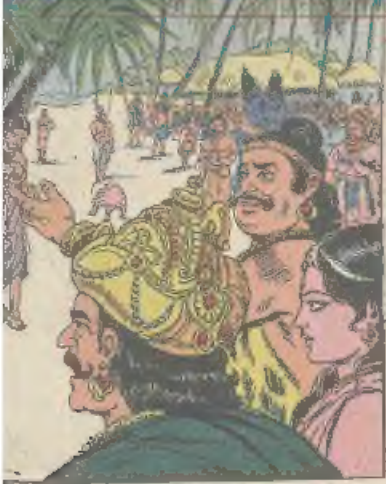

सहसाबद्दल मी तुझं अभिनंदन करतो! पण त्या प्राण्यावर तू कावू कसा गिळवणार ते सांग अगोबर!" शंभूने विचारले.

"महाराज म्हणजे, त्याप्रमाणे काही 'शताब्दि' फुलं ठेवून मी एका नावेत भरीन. अन् त्या राक्षसाच्या मागे मागे जाऊन, त्याचा निवास असलेल्या जागी मी ती ठेवून येईन. तसं झालं म्हणजे त्या प्राण्याचा प्राणिकपूरीत जाण्याचा प्रयत्नच मिटेल!" शुतुंग, मोठ्या विश्वासाने उत्तरला.

"तू बरोबर विचार केला आहेस. तिचे जावून यायला काही दिवस नक्कीच

लानतीन. तोपर्यंत तुझ्या कुटुंबीयांचं रक्षण करण्याची जबाबदारी माझ्यावर असेल." राजा मोठ्या आनन्दाने म्हणाला.

पण प्रधान शंभू पधेच म्हणाला. "अतुंगचं कुटुंब काही विशेष मोठं नव्हे. त्याचं आईबाप तर त्याच्या लहानपणीच वारले. आता त्याला एक धाकटी बहीणच तेवढी आहे."

इतक्यात लोकांच्या समूहातून पंधरा वर्षांची एक मुलगी हातात पुष्पमाला घेऊन पुढे आली.

अतुंग राजाला म्हणाला, "हीच माझी छोटी बहीण रजनी."

राजनीने येऊन ती माल राजकुमारीच्या गळ्यात घातली. लोकांनी टाळ्या वाजवून आपला आनन्द व्यक्त केला. राजकुमारीने स्मितपूर्वक रजनीचा हात आपल्या हातात घेऊन तिच्या गालगुच्चा घेत अतुंगला अद्भूत म्हटले. "तु परत येईपर्यंत तुझी ही बहीण रजनी राजप्रासादात माझ्याबरोबर राहील." अन् तिने रजनीला विचारले, "काय ग, रहाशील ना?"

लाजेने मान खाली घालत रजनीने आपली संमती दर्शवली.

राजा शंभूला म्हणाला, "पियंवदेला शताब्दि फुलं फार आवडतात. राजोद्यानात ती वाढवावीत अशी तिची तीव्र इच्छा होती; पण आता ती आपली इच्छा तिला दावावी लागत आहे, कारण ती फुलं शापग्रस्त असल्याचं राजगुरूंनी तिला सांगितलं आहे. तेव्हा कमीत कमी ती झाडं प्रत्यक्ष पहाण्यासाठी ती माझ्याबरोबर इथवर आलेली आहे. दुरून का होईना, पण ती फुलं तिला पहाता येतील काय?"

शंभू चटकन उत्तरला, "हो! हे अवघड काम थोडंच आहे?"

"आपली परवानगी असेल तर मी स्वतः राजकुमारीबरोबर जाऊन त्यांना ती फुलं दाखवीन. घोड्यांवरून गेलो, तर

जवळपरतही येता येईल." अतुंग म्हणाला.

राजा आपल्या कन्येला म्हणाला, "हे ठीक होईल. आताच निघा नु जवळपरत या, आपल्या बरोबर बंगरक्षकही ये." अन् शंभूकडे वळून तो म्हणाला, "बना, तोवर आपण तुमची ही बस्तीही पाहून घेऊ."

पुढे राजकुमारी व तिच्यापागे अतुंग असे आपापल्या घोड्यांवरून निघाले. त्यांच्या मार्गामागे अंक अंगरक्षकही होता. ते तिघेही 'शताब्दि' फुलं असणाऱ्या पहाडाकडे जात राहिले. बरेच दूर गेल्यावर ते एका अरुंद रस्त्याला लागले. तेव्हा अतुंग म्हणाला, "इथून आपल्याला थोडा खूपच सावधपणे चालवावा लागेल हं! अगदी हळू हळू चला. वाटेतल्या झाडांच्या फांद्याही बऱ्याच खाली राकलेल्या आहेत."

आणखी थोडे पुढे गेल्यावर तो म्हणाला, "पहा पहा! समोर त्या आकशाला भिरगणाऱ्या जुंज झाडांच्या टोकावर चमकमगारी फुलं दिसत आहेत. हीच ती 'शताब्दि' फुलं!"

ते अद्भुत दृश्य राजकुमारी मुरध होऊन पहातच राहिली! पहाडावर बांबूच्या झाडांसारख्या दिसणाऱ्या झाडांवर चमकणारी ती लाल फुले पाहून

राजकुमारी म्हणाली, "आपण अजून बरा पुढे जाऊ या?"

"नको राजकुमारी! थोडे आणखी पुढे जाऊ शकणार नाहीत, अन् पायी चालणं फारच कठीण आहे" अतुंग उत्तरला.

राजकुमारी एकाद्या मूर्तीप्रमाणे स्तब्ध अवस्थेत फुलांकडे पहात राहिली. ती शांतता भंग करत अतुंगने विचारले, "आता परत फिरू या राजकुमारी?"

"इतकी सुंदर फुलं अशी शापग्रस्त असणं म्हणजे केवढा दैवदुर्विलास! पण मला मात्र वाटतंय की, काहीतरी चमत्कार घडून ती शापमुक्त होतील!" असे म्हणून ती एकटक फुलांकडे पहातच

राहिली, अन् मग तिने घोडा अजुलट फिरवला.

ते जेव्हां वस्तीवर पोचले, तेव्हा राजा परत निघण्याच्याच तयारीत होता. त्याला पाहून प्रियवदा म्हणाली, "बाबा, फारच अवभुत दृश्य पहायला मिळालं मला! पण ती फुलं मिळवणं म्हणजे फारच कठीण काम आहे."

"अशी कठीण काम करण्यातच भजा येते राजकुमारी." शंभू म्हणाला.

अर्जुंगला जवळ बोलावून राजा त्याला म्हणाला, "माझी मनापासून खात्री आहे की, आपल्या कामात तू सफल होशील, तुझ्या येण्याची केवळ मीच नव्हे, तर राज्यातली सारीच प्रजा मोठ्या उत्सुकतेने वाट पहात जसेल. देशाकल्याण सन् शान्ति यांकरता तु काम करायला निघाला आहेस, ही फारच प्रशंसनीय गोष्ट आहे." नंतर तो शंभूला म्हणाला, "इकडे अर्जुंग निघाला की तुम्ही लगेच त्याच्या बहि

णीला-रजनीला-भेजून राजबाईलात या." अन् आपल्या कामनावरून झुलत राखा पुढे झाला.

रजनीच्या खांद्यावर आपला हात ठेवून अन् तिच्या हाताचे प्रेमाने चंवन घेऊन राजकुमारी घोड्यावर स्वार झाली. राजा, दलनायक आणि अंगरक्षकही आपापल्या घोड्यांवर चढले. शंभूने त्यांना गुणाम करून निरोप दिला. राजा आपल्या परिवारासह पुढे चालू लागला.

तो लवाजमा निघून गेल्यावर अर्जुंगच्या खांद्यावर प्रेमाने सोंपटत शंभू त्याला म्हणाला, "काळ अर्जुंग, तुझ्या घाड्याची प्रशंसा करू तेवढी थोडीच आहे! तुझ्यामुळे आमला अर्जुंग वंशाने घन्य ज्ञान्य, तु जे कार्य हाती घेतलंस, ते प्रोत्साहन तर खरेच! पण जगन्मातेचा आशिर्वाद सदाच तुझ्या घाडीशी असेल, अन् आपल्या कार्यात सफल होऊनच परतशील तू!" त्याच्या या शब्दातून वात्सल्य व आनन्द ओसंडत होते.

कमशः

अवतारी पुरुष

हृन्निरचयी विरमराजा पेत खांद्यावर टाचेवून स्पर्शानाकडे चालू सांगला. वेताळ म्हणाला, "तु ध्येयहीन असून वाट चुकल्यासारखा वागत आहेस. तुला कीर्ती हवीय? की संपत्ती? की अधिकार? तुला मार्गदर्शन करण्यासाठी मी तुला दिव्यनाथची गोष्ट सांगतो; ती तू ऐक."

जगतसेन राजाला दरबारी कलाकारांबद्दल चीड होती. त्याच्यामुळे देशाचा काहीही फायदा होत नसल्याने, चित्रकार, कवि, शिष्ट इत्यादि सर्व कलाकारांना निरनिराळे बोलावून घेऊन काही अशक्य अशा गोष्टी करायला सांगितल्या त्या करणे अशक्य झाल्याने राजाने सर्वांनाच दरबारातून घालवून दिले.

जगतसेनच्या राज्यात हा प्रस्नर चालू असतानाच पंडित दिव्यनाथ आपल्या प्रतिभेच्या जोरावर अनंत कीर्ति, प्रतिष्ठा

वेताळाच्या गोष्टी

व अपार धन कमवण्याच्या इच्छेने राजा महासेनच्या दरबारात गेला त्याच्या दरबारी पांडिताचे ज्ञान अपूर्व होते

दिव्यनाथ राजाना म्हणाला, 'महाराज, तुमच्या दरबारात माझी फार आवश्यकता आहे अर्थात ज्ञान असणाऱ्या तुमच्या पांडितांना ज्ञानी बनवणं अत्यंत जरूरीचं आहे अन् तें करून दाखवणं केवळ मलाच शक्य आहे!'

यावर प्रसन्न राजाने विचारले असं डीक आहे मी कबूल करणं की माझ्या दरबारी पांडितांचं ज्ञान भांगुर आहे पण तू महान् पांडित आहेस, याचा पुरावा

काय?

'आपल्या पांडितांपैकी एकाचा मी शिष्य म्हणून स्वीकार करतो आणि एका महिन्याच्या आतच त्याच्यात ३ परिवर्तन घडेल, त्याची परीक्षा आपण स्वतःच करा. अन् मग मी परिचाशनास आहे किंवा नाही, ते ठरवा दिव्यनाथ धिराईने बोलला.

पण राजा महासेन म्हणाला, 'शेजारच्या घेवाचा राजा जगतसेन याला कलाकरांबद्दल फार चीड आहे त्यानं नुकतंच आपल्या सैन्या कलाकारांना दरबारातून घालवून दिलंय. तू जर स्वतःची प्रतिभा तिथे प्रामाणिक करू शकलाय, तर माझ्या दरबारातून एकच काय, मगलेंच पांडित नूतन शिष्यत्व पत्करतील.'

राजाचे हे आव्हान ऐकून दिव्यनाथ सरळ जगतसेनकडे आला त्याच्यावर नाराज होत तो दिव्यनाथला म्हणाला 'माझा काय पंडित अन् कलाकारांवर मूढीच विश्वास नाही त्याच्या बाबतीत माझा अनुभव चांगला नाही तेंव्हा तू आपली एकाद्या राजाकडे जाअन् आपलं पांडित्य दाखवायला हे बर!'

राजाच्या या बांजण्यावरही आपली हार न मानता दिव्यनाथ तिथीने म्हणाला 'प्रभु मी केवळ कवि अन् पंडित नव्हे

मला मर्याद कला अवगण आहेत अनेक राजे बला आश्रय घायला नकार आहेत पण कालिदासासारखे असं केवळ भाजराजाचंच भाकण होतं मला मीही फक्त आपणाकडेच आवर्षित झालोय

दिव्यनाथच्या या वक्तव्याने प्रभावित होऊन जगतसेनने विचारले, "माझ्यात असं काय विशेष आहे?"

"प्रभु, अवतारपुरुष बाहान आपण! समुद्राचं तर दरबारातलं सगळं कलाकार विफल झाले" राजाची प्रशंसा करत दिव्यनाथ उत्तरला.

ते ऐकून राजा जगतसेननं विचारले 'माजी धाडसा अन् त्या कलाकारांची विफलता याब्यात काय संबंध?'

महाराज आपल्या शोषणाखाली तू कण वातावरणात झुतमानासमाणे गमकत आहे देशात प्रकारमृत्यु अन् प्रकाराची पात्रस मढीच नाहीये पणही महान गुरू या त्या गुरूने प्रसादाने तू पण तू पात्रस ह सहजशक्य आहे पण तू आपल्या अवर्णाका अवमान प्रकाश वैराग्या परिवर्तन घेवू पाऊणार नाही आणि किती शक्तिमान आहेत तू आपला आपल्या ज्ञानात अनेक अवसर आता तरी आपण आपलं धाडस प्रकट करणार की नाही दिव्यनाथ बोलला

प्रशंसा-प्रवाहान राजा वहात गेविला

त्याने विचारले 'गायकाच सोड! पण इतर कलाकारां वढून तुझ काय मत आहे?'

महाराज प्राचीनकाली परंपरांमहा एक अवतारी पुरुष होना या समावतासंतर त्याच तज्ज्ञ किंवा पात्रस होत हे तर सर्वांनाच विदित आहे मी एकाद्या गुरूच्या अवतारासंतर गुण्या अवताराच महत्त्व करी होत मध्या अवगणाने आपला अवतार घेतलेला आहे याच मुळे आपल्या कलाकारांचे पुराव विफल झाले ' दिव्यनाथ म्हणाला

"पण मी भगवन्त आहे याला पुरावा

काय? मला तर एखादाही चमत्कार वगैरे करून दाखवता येत नाही!

"का? सामानं तरी कधी कुठला चमत्कार दाखवला नाही! गीतम बुद्धानं तरी कधी, कुठला चमत्कार केला! त्यांनी केलेल्या महान् कर्मांच्या आधारेच आपण त्यांना 'भगवान' मानतो कस, जरासंध शिशुपाल, दुर्योधन यांनी काय त्या मायावी कृष्णाला कधी भगवान मानले? मी सहानुभूती पासूनच देवभक्त आहे म्हणूनच आपणाला असलेला भगवान ओळखू शकलो. महान भक्त असणारे विश्वकार व शिल्पकार यांनी आपल्या कलेच्या आधारे थोडसा कस होईना, पण

परमेश्वराच्या अस्तित्वाचा थरावा दाखवला. मी तितक्याही नाही दाखवू शकणार."

"मी भगवान असल्याच माझ्या दरबारी कलाकारांनी कधी मिळ केले." गजान मोठ्या धम्मकलेने विचारले.

आपण त्यांना जेव्हा परमेश्वराचा मूर्तरूप देण्याची आज्ञा दिली तेव्हा त्यांनी आपले रूपच डोह्यापुढे आणले त्यांनी चित्र काढली शिल्पही घडवली हा पण एक गोष्ट खरी की सगळे दिसणाऱ्या सूर्याच चित्र काढता येत, शिल्प करतले येत, पण आपणाने जे तेज आहे, त्याला मूर्त रूप देणं अशक्य आहे. आपण बनवलेल्या चित्रात व मूर्तीत त्यांना ते तेज कुठं सापडू शकलं नाही त्यामुळे स्वतःच्या कामाबद्दल असतुष्ट होऊन त्यांनी त्या पौराणिक पुरुषांचा आधार घेतला; असे त्यांनाच मूर्त रूप दिव घेना आपण अशी कल्पना करा की त्यांना जर शरीर बघानंतर भगवानाच रूप साकारायला सांगितले, तर ते काय करतील ठाऊक आहे? दुसरे काय करणार ते ते राजा जगतसेनच चित्र मन्व्यन्त गमष्ट होतील दिव्यनाथ अतरया.

हे सारे पकून जगतसेनाच आनंद गगनात मावेनासा झाला दिव्यनाथच्या हुपारीबद्दल त्याने प्रश्नांसार काढले.

परंतु जवळून बघेल्या मन्व्याला मात्र दिव्यनाथच बोलणे बिलकूल आवडले नाही त्याने ताबडतोब काही मोफतमन्व्यांना बोलावले. राजाने त्यांना एक गोष्ट सांगतली अन् आज्ञा दिली की ताहानुच एक शब्दही न बोलता ती गोष्ट अभिनयाने फ्रंट कर. दुसऱ्या दिवशी अभिनयांनी तसे करून घालवताचराचर जगतसेन फारच आनंदित झाला तो मोठ्या खुशालाने त्यांना म्हणाला 'दिव्यनाथचं कथा अद्भुत खरच! तुम्हा कलाकारांचा अभिनयही अद्भुत आहे.'

"पण या लोकांचा अभिनय मला तरी काही समजला नाही तिदान दिव्यनाथला तरी समजला असल की नाही याचीही मला शकाच आहे महाराज आपणच त्याला विचारा ना." मन्त्री व्यगात्मक अवाधाने बोलला.

तेव्हा दिव्यनाथ हसून म्हणाला 'अवतारपुरुषांच्या लीला मोठ-मोठे वेदान्तींच काय, पण प्रत्यक्ष यत्नदेवांनाही समजू शकत नाहीत तोपर्यंत अवतारपुरुष महाराज स्वतः आपल्याला सांगताना नाहीत, तोपर्यंत आपल्यासारख्या तुच्छ भाणसाना कसं बरं समजणार?

आनंदाने खदखद हसत जगतसेन

म्हणाला, 'दिव्यनाथ, आजवर जो अवतारपुरुष माझ्या रूपात सुप्तावस्थेत होता, त्याला तू जागवलस माझ्या पुत्राला, युवराजाला, तू सकल कलांत तज्ज्ञ बनवलस तर मी आजन्म तुझा श्रेणी होईन."

युवराजांना विद्यादान करण्याची संधी आपण मला देऊ करत आहात, त्याबद्दल धन्यवाद! त्यांना सर्व विद्यांत प्रवीण बनवण्यासाठी मला फक्त एकच दिवस पुरेसा आहे." दिव्यनाथ मोठ्या आत्मविश्वाने म्हणाला.

'केवळ एकच दिवस पुरेसा आहे, या दिव्यनाथच्या म्हणण्याचे राजाला फार

आश्चर्य वाटल "

युवराजांना एकान्ताने घेऊन जाऊन दिव्यनाथ त्यांना म्हणाला. तू बघील मगवान अशून सृष्टिकर्ता आहेत. तूही त्यांच्यासारखा बनू इच्छित असशील तर त्यांचा दोन मार्ग आहेत. तु आठवड्यातून दोन आश्रम करायला हवेस आठाला अर्धवट टांगून घेऊन तपस्या करायला दवी. दहा वर्षे तपस्या करून तुला अध्ययन करावे लागेल-पण हा मार्ग फार कठीण आहे. आता दुसरा मार्गही नीट एक तु आपली जीभ आतेर काढलीस तर मी त्यावर सारी मुळांकर लिहितां तेंव्हा तू या दानातून एक मार्ग निवड. तुला

आवडेल ना "

खूप अन्साहाने जीभ बाहेर काढत युवराज म्हणाला. "मला तर हा दुसरा मार्गच अत्तम वाटतोय.

युवराजांच्या या बोलण्यावर दिव्यनाथ फारच खूश झाला, आणि म्हणाला, "जरला बाब, त्यासाठी काही नियम आहेत. मी तुझ्या जिभेवर जेव्हा मुळांकर लिहीन तेव्हा तूला आपला राग नेहून द्यायला हवा. अनु शान्त रहायला हव. कूल किंवा जात वर्गरेचा विचार न करता, तुझ्याहून जे व्यक्ती मोठे आहेत त्यांचा तू मान ठेवायला हवास. जे लहान आहेत, त्यांच्याशी प्रमाने वागायला हवेस. तुला मगळ कलत, अम गूढित उरल तरीही इतरांचा मन्ला घेत पात्राचून तू कधीही काराच नाहीस. नहमी हमनमसा रहायचस. मी आ. १. १. जे नियम तू न मारितलेत त्या मगळ्याच तू नीट पाळत जेल नाहीस, तर मी निहिलेल्या पयस अक्षराच भूत बनून तुला नमस्ताने मंत्रावन.

युवराजाने सर्व नियम पाळण्याचे कवळ केलं. युवराजांच्या जिभेवर अक्षरे लिहिण्यानंतर दिव्यनाथ राजा जगन्मसेनकडे जाऊन म्हणाला. "राजा युवराजांना अगदी बाबक्यातली जरकी गोष्टही तत्क्षण समजतं मी आपणाकडे

जितका वेळ भाषितला होता, त्याहीपेक्षा कमी वेळाने त्यांनी सर्व कला शिकून घेतल्या आहेत.

राजा जगन्मसेनला फार संतोष वाटला. ते पाहून काय म्हणावे अन् काय नाही, हेच मन्मथाला कळोनासे झाले! तरीही घाबरा करून तो म्हणाला, "युवराज संकषविद्या पारंगत झाल्याने जाणून मला फार आनन्द झाला. महाराज! कठोपनिषत्ताने मला काही अडचणी आल्या आहेत, युवराजांना विचारून मी त्या दूर करून घेयू इच्छितो."

हे ऐकताच पावळून दिव्यनाथ म्हणाला. "महाराज धर्मराजाने लहानशा अभिमन्यूना चकच्युह भेदण्यासाठी पाठवले अन् परिणाम काय झाला? अतभवशून्य व्यक्तींना तितकामा विद्याबोध झालेला तमनां आपले युवराज अजून दहा वर्षे तरी अभिमन्यूसारखेच असतील. कोणतीही विद्या त सहजतनं शिकू शकतात. पण कुणाच्या अशा अडचणी सोडवू जातील तर त्याचे प्राण सकात सापडू शकतात."

चिन्ताग्रस्त होऊन जगन्मसेन म्हणाला, "पण यासाठी हा पृथ्वी सर्व विद्यात पारंगत झालाय वाला पुंगवा काय?"

"ही पारंगतता त्यांच्या वागण्यातून लक्षात येऊ शकेल. त्यांच्या वर्तनात

आजपासून होतं जागारा फरक आपण पहात रहा." स्वतःला मभाळत दिव्यनाथ म्हणाला.

एखाच आठवड्यात युवराजात खूप फरक पडला. आपल्या पुत्राच्या वागणुकीवर खूश होऊन राजा जगन्मसेनने दिव्यनाथला आपल्या दरबारातच रहाण्याची विनंती केली. पण तो म्हणाला. "आता माझ्या जीवनाच एकच ध्येय आहे. मी आजपासून देशोदशी फिरत राहून आपली कीर्तीपताका सर्वत्र फडकवत ठेवीन."

दिव्यनाथाच्या या निस्वार्थीपणावर ख राजभक्तीवर संतुष्ट होऊन त्याला अनेक

बाबोबा

बाबोबा

अमूल्य वस्तु भेट देऊन राजाने त्याचा साक्षर केला तेथून निघून दिव्यनाथ महासेनच्या दरबारात पोचला

इतकी गोष्ट सांगून वेताळाने विक्रमादित्याला म्हटले "राजा, दिव्यनाथने प्रमिती, कीर्ती आणि धनार्जन हे आपल्या जीवनाचे ध्येय मानले नेवढ्यासाठीच तो महासेनच्या दरबारात गेला होता. परन्तु महासेनने त्याच्या पांडित्याबद्दल शंका येऊन त्याला जगत्सेनकडे पाठवले दिव्यनाथने तेथे आपल्या हुशारीने यश व अनेकानेक बांधिलेही मिळवली तरीही पुन्हा तो जगत्सेनला सोडून गेला ही गोष्ट विचित्र नव्हे का? यावरून दिव्यनाथची बद्धि अस्थिर आहे, मसेव कळून येते की नाही? तो ध्येयहीनच नव्हे का? माझ्या या प्रश्नाची सुतर तुला माहीत असूनही सांगल्याचं टाळलसं, तर तुझ्या मस्तकाचे फुटून तुकडे तुकडे होतील."

विक्रमार्क म्हटल्या उत्तरला, "होय, ही

गोष्ट अगदी छरीच की, दिव्यनाथला रामदरबारातून आपल्या पांडित्याच प्रदर्शन करायचं होतं आणि त्याद्वारे कीर्ती आणि धनही कमवायचं होतं त्याला ही गोष्ट कळून चुकली होती की जगत्सेनला कवडीहूनही ही अक्कल नव्हती यामुळेच त्याला दरबारात शास्त्र व पांडित्याच प्रदर्शन करायचं लागलं त्याने जगत्सेनला 'नू अवतारी पुरुष आहेत' असं म्हटलं, तेव्हा त्याचा त्यावर अगदी म्हण विश्वास बसला, दिव्यनाथ धनाबरोबरच कीर्तीही हवी होती, जन् ती तर वेवळ पांडित्यप्रदर्शनानेच भिळणार होती जगत्सेनची विनंती घटकवून, त्याच्या महासेनच्या दरबारात येण्याचं हेच गुप्त कारण!" अशा प्रकारे विक्रमराजाचे मौन भंग करण्यात वेताळ सफल झाला, व तो लगेच विक्रमार्कला झुकडी देऊन तेथून गायब झाला आणि पूर्वीच्याच झाडावर खडून गेल्या कल्पित

चांदोबा पुरवणी-५८

आपल्या देशातील पशुपक्षी

'रीसस' माकडे

मनुष्याचे रक्त बोन झपाट विभाजित केले जाते-कारण, शरीराला व आर एन्सिमेंट्स आर एन ही अंश रेसस नावाच्या एक जातीच्या माकडाची लूचक आहेत म्हणजेच याचा अर्थ मसा फी, या जातीच्या माकडाचा मनुष्याच्या रक्ताशी लूचक तत्वाचा संबंध आहे

या झकडान मुख्यतः 'मोगस' व 'मंडरस' हे दोन प्रकार आहेत. त्यातील 'रीसस' माकडाची ही सर्व जगात प्रचिद आहेत कारण यांचे रक्त बळकटपणाने आपल्या रक्तासारखेच असते या माकडांचा साधारणतः वैयक्तिक आवाजासो अपघात होऊन ताने दमक हो पाकडे पाडून मरण आल्या दंडातून लपविलेला दिव्य कंठी ज्ञान ज्ञान ज्ञान पाहून यांनी पळ्या मर्या लूचक रोडावली आणि ही ज्ञानच नमूळ नव होण्याच्या आगोला लागली भारत सरकारने हा प्रकार लक्षात घेऊन ती प्रतिबंधित समूह नाहीरी करण्याच्या

विचाराने या नियतीवर बंदी घालून त्यांच्या संरक्षणाची व्यवस्था केली आहे

हा 'रीसस' माकडाचा जन्म उत्तरप्रदेश व मध्यप्रदेशात जावळनात वयातसे सहा महिने यांना काडून घेतला वर याच जन्म असल्याने त्यांच्या शरीरावर शोबनां व दाट असे केन अननात केपची नावी ठरविलेला 'मोगस' असा

मानातून, 'मंडरस' मुख्यतः वेवळे, नळी व मंडरांच्या आकारात ही माकडे येऊन कळत फिरतात दिव्यनाथ

आधुनिक भारतातील चित्रकार

राजा रवि वर्मा

आजचा केरळ धान्त सन १९४७ पर्यंत तिरुवान्तूर त्र कोवित था तौन भियावनीच्या शासनाखाली होता

आधुनिक भारतीय चित्रकारांमध्ये राजा रविवर्माचे एक वैशिष्ट्यपूर्ण स्थान आहे. ते स्वतः तिरुवान्तूर राजवण्यातील होते. तिरुवान्तूरची राजधानी तिरुअनंतपुरमसून सात्तीन मैनांचेरून एका रात्री १९४७ मध्ये त्यांचा जन्म झाला. जगदी लहान वयात वेव्हारांनीट पोवलेली टाक्या वन नसत-आम रविवर्मा भिर्तीवर पर्शुपक्षी व झाडांची चित्रे काढी. बघतल्या बडीलघान्नीं पसार्ड करून म्हा गायी पवां न करता त्याच हे गव्हाणत वातच अन् त्यांचे माया राजवर्मा शास्त्र लक्षात आले. ती आपआ या भायाच्या चित्रकलेच खूपच मोडी आहे अन् तो या कलेत संगतान व

हशारही आहे ते स्वतः एक चित्रकार अन् गव्हाणत वाल रविवर्माच्या कलेवर ते फार खुश अन् त्यांनी रविवर्माला खूपच प्रोत्साहन दिले

पुढे रविवर्मा तिरुअनन्तपुरमला गेले त तेलाचित्राचा अमाना होव गव्हाणतान त म करता करता रविवर्माने काँग्रेसपुढे नावाच्या चित्रकारांकडून तेलचित्र काढायची कला शिकून घेतली. सुरुवातह डच चित्रकार प्रिओटोर जॉन्सन यांच्या चित्रकलेचा रविवर्माच्या कलेवर खूपच प्रभाव टाकून गेला. एह त्याच्याजवळ चित्रकला शिकण्याची संधी न मिळाली

राजा रवि वर्मा केरळपाच्या पदवीने रविवर्मा खूपच प्रभावित झाले. रविवर्मांनी रामायण, महाभारत यांसारख्या पौराणिक व ऐतिहासिक दृश्यांचे चित्रे अडवून व मनन केले. त्यांनील पोवे व दुपये त्यांनी पारचान्य शैलीन रंगवली व सर्वांचे लक्ष आकृष्ट करून घेतले

१८८२ मध्ये मद्रासच्या गव्हर्नरने एक चित्रकला-प्रदर्शन आयोजित केले होते. त्यात रविवर्मांनी सुवर्णपदक मिळाले. त्या विश्वाचे विहगन्तामध्ये प्रदर्शित झाले व रविवर्मा जगदविख्यात झाले. ८७ वर्षांचे होऊन त्यांचा मृत्यु ओहवेपर्यंत झाला. जगदह त्यांची खूपच कीर्ती प्रसस्ती होती

विश्वकवि रवीन्द्रनाथ टागोर रविवर्मांच्या चित्रांखालत म्हणतात- 'आपल्या जीवनातले कितीतरी पक्षान काल मी रविवर्मांची चित्र पहात आनन्दान घालवून. त्यांच्या चित्रांनी माझे मन सोहून घेतले. त्यांच्यावर माझे बघार प्रेम आहे. या चित्रांनी आपल्या पौराणिक पात्रांचा खलीव रूप दिले आहे. त्या पात्रांचे हावभाव व खन्व दृश्य त्यांनी काच अदभुत करीत रंगवलेली आहेत. चित्रांची मज्या हृदयपटलावरील छाप करीतच राहून आपण न गरी

तुम्हाला माहीत आहे काय?

१. राजा दशरथाच्या कन्येचे नाव काय? तिचा विवाह कोणशी साता?
२. 'टायल टेबल' हा खेळ कोणी सुरू केला? कोणता?
३. 'सोपाल' व 'भोजपाल' यांचा संबंध काय हे माहीत आहे?
४. जगाच्या एकूण भूमीचा किती भाग जलमय आहे?
५. 'मिथल बेद' अशी कोणी मिळवलेला पुरुष कोणता? यांच्याकडूनच नाव काय?
६. ग्रेम साहस्रययाणेच सात फेरांवर बसलेले दक्षिण भारतातील रहस्य कोणते?
७. बंद हे आम्हात विरघळत नाही मग ते कसे विरघळते?
८. चहाही पाणीचें दूध मिळालेला एक शान्त आपल्या देशात आहे तो प्रान्त कोणता?
९. दिकम्बडिस्वाच्या घरघरात नवरत्न म्हणवले गेलेले नवू मुद्दिराली पुरुष कोण?
१०. एका चिनी सध्याच्या बजायत युरोपाच्या एक अधिकाऱ्याला त्याने मिळवले होते तो अजिंक्य व तो त्यात कोण?
११. 'सो' या प्रत्यय नाव कोणता? अस हो?
१२. 'वि' नावाचा अकार नाव कोणता? अजिंक्य यापुढे कोण?
१३. नायनसार 'अकवार' या दोघात फरक कोणता?
१४. इंग्रजांनी कलकत्त्यात जो 'कल्ला बांधला' त्याने नाव काय?
१५. 'मंगल' या नावाचा कोणता नाव आहे? त्रकडा गंधर्वा तर पाणवती पावली पाहिले काय?

उत्तर

१. राजा दशरथाच्या कन्येचे नाव काय? तिचा विवाह कोणशी साता?
२. 'टायल टेबल' हा खेळ कोणी सुरू केला? कोणता?
३. 'सोपाल' व 'भोजपाल' यांचा संबंध काय हे माहीत आहे?
४. जगाच्या एकूण भूमीचा किती भाग जलमय आहे?
५. 'मिथल बेद' अशी कोणी मिळवलेला पुरुष कोणता? यांच्याकडूनच नाव काय?
६. ग्रेम साहस्रययाणेच सात फेरांवर बसलेले दक्षिण भारतातील रहस्य कोणते?
७. बंद हे आम्हात विरघळत नाही मग ते कसे विरघळते?
८. चहाही पाणीचें दूध मिळालेला एक शान्त आपल्या देशात आहे तो प्रान्त कोणता?
९. दिकम्बडिस्वाच्या घरघरात नवरत्न म्हणवले गेलेले नवू मुद्दिराली पुरुष कोण?
१०. एका चिनी सध्याच्या बजायत युरोपाच्या एक अधिकाऱ्याला त्याने मिळवले होते तो अजिंक्य व तो त्यात कोण?
११. 'सो' या प्रत्यय नाव कोणता? अस हो?
१२. 'वि' नावाचा अकार नाव कोणता? अजिंक्य यापुढे कोण?
१३. नायनसार 'अकवार' या दोघात फरक कोणता?
१४. इंग्रजांनी कलकत्त्यात जो 'कल्ला बांधला' त्याने नाव काय?
१५. 'मंगल' या नावाचा कोणता नाव आहे? त्रकडा गंधर्वा तर पाणवती पावली पाहिले काय?

विद्वान् आणि बुद्धिमान

प्राचीन काळी प्रविहार नगरीत तीन मित्र रहत असत त्यांची नावं होती-सूर्यमित्र चंद्रशेखर नि चंदनमिश्र नरानपणापासून ते एकमेकांचे मित्र होते तिघांनी ही एकाच गुरूच्या देखरेखीखाली विद्याव्यास केला होता म्हणून त्यांची मित्रता दिवसेंदिवस गाढ होत गेली

अशा रीतीने दिवस जात राहिले आणि तिन्ही मित्र जाता वगता आले त्याच शिक्षण ही पूर्ण झाले उच्च शिक्षण प्राप्त करण्यासाठी कोठे जावे असा विचार फक्त चंद्रशेखरनेच केला बाकीच्यांनी असा काही विचार कधी केलाच नाही चंद्रशेखर आपल्या आई-वडिलांचा एकलव्य एक मुलगा होता, त्यांनी मुलाला बाहेर कोठे पाठवण सन्य केले नाही

एक दिवशी सध्याकाळी हे तिघेही आमंगडून हिडायला गेले तिथे चंद्रशेखर

त्याला म्हणाला 'भविष्यात काय कराव यावाअत माझी एक योजना आहे मला वाटते तो योग्य संधि शोधून काढतो तांचे खरा अभ्युदय' नाकरी केली तर आपण कृप-मडक बनून जाता जगातील अन्य घडामोडींशी आपला संबंधच रहात नाही म्हणून आपण काही असा उद्योग शोधला पाहिजे ज्यामुळे आपल्या व्यक्तित्वाचा विकास होईल

सूर्यमित्र नि चंदनमिश्र म्हणाले - 'मित्रा, जरा नीट समजून घ्याय ना

'भारत हा आपल्या प्रविहार नगरात आणि आसपासच्या प्रदेशात नारळ व सुपारी यांची झाड विपुल प्रमाणात आहे आपल्याला जी सर्वाधिक द्रव्य लागताना ती मात्र इथे मिळत नाहीत गंडसा आणि मालव बेटातून ही द्रव्य आपल्याकडे

शारीका

समजावून सांगितले

बराच वेळ तिघांनी आपापसात चर्चा केली शिवटी सूर्यमित्र व चवन्तमिश्र यांनी मोठ्या उत्साहाने चंद्रशेखरची योजना मान्य केली चंद्रशेखरने आपल्या आई वडिलांना समजावून सांगितले - "आपल्या या व्यापारात माझे दोन मित्र ही बरोबर असतील, तेव्हा तुम्हाला काळजी करायची नाही कारण मला तरी दिसत नाही."

तिघे मित्र आपणाला माल ऐकून पश्चम गडमा बेटावर गेले तिघे परदेशी व्यापाऱ्यांसाठी एक खास धर्मशाळा हाती तिघे ही तेथे उतरले.

चंद्रशेखर आपल्या मित्रांना म्हणाला "उद्या सकाळीच आपण तिघे या बेटावरील निरनिराळ्या ठिकाणी जाऊ आणि आपल्या व्यापाराचा प्रारंभ करू."

दोघे मित्र 'हो' तर म्हणाले, पण मनातल्या मनात त्यांना भीति आटत होती दुसऱ्या दिवशी सकाळी तिघे निरनिराळ्या ठिकाणी गेले आणि सध्याकाळी धर्मशाळात परत आले चंद्रशेखरने बाकीच्या दोघांना निगड्या पाहून विचारले - "का रे बाबांना? असे मान खाली घालून का बयला आसात?"

ते चंद्रशेखरला म्हणाले - "पट्टिल्याच दिवसापासून व्यापारात

नकसानीला सुरुवात झाली आमच खोलाण ऐकून काही व्यापाऱ्यांनी विचारले - 'तुम्हाने व्यापार सुरू केलाय काय? ते आमच्याकडे पाहून हसले सुद्धा!'

नंतर दोघांनी चंद्रशेखरला त्याच्या व्यापाराबद्दल विचारले चंद्रशेखरला सांगायला थोडा सकोच वाटत होता त्याला वाटत आपण वृत्त ऐकून या दोघांना वाईट वाटेन, तरी पण सर बोल्डनेस वर असे न्यासा वाटत

या दिवशी दुपार पर्यंत चंद्रशेखरचा अर्धा माल विकला गेला होता आपल्या बंदाजाहून अधिक फायदा त्याला मिळाला एवढेच नव्हे तर मिहल, काश्मीर मार्गच्या दर देशाहून आलेल्या व्यापाऱ्यांशी ही त्याची ओळख झाली काही नेकानी त्याला दुसऱ्या दिवशी प्रोजनाच निपक्वण दिले

हं मगल ऐकून दोन्ही मित्रांचे चहरे पाहण्यासारखे झाले नंतर तीनचार दिवसांत चंद्रशेखरचा सर्व माल विकला गेला सांपयान सूर्यमित्र व चवन्तमिश्र यांचा अर्धा मालही विकला गेला नाही तो माल विकून देशाची दखलदारी चंद्रशेखरने उचलली आणि तो सर्व माल चांगल्या फायद्यात विकून ही राकल चंद्रशेखरच्या मळ्याने तिन्ही मित्रांनी

मिळून बेटावर मिळणारी म्हाष्टी दळी खरेदी केली याशिवाय विदेशी व्यापाऱ्याकडून काही अवभूत वस्तू व घर मजबुतीची सामग्री पण खरेदी केली

अशा रीतीने व्यापाराचे काम पूर्ण झाल्यावर तिन्ही मित्र प्रतिहार नगरात परत येण्याची तयारी करू लागले

मायदेशी परत येण्यापूर्वी तिघे ही गडमा बेटावरील चवन्तमिश्रच्या भविष्यत गेल आणि बेटावरील कांक्रा मोठ्या भक्ति भावनेने येथे पूजा करतात हे ते सल्लू एका हांगारावर आहे आणि हांगाराच्या मागच्या बाजूस पाटश्याशी संडकी नदी वाहते हांगाराच्या फोवडी

एक टुमदार बगीचा आहे. परमप्रवराच्या पूजेसाठी रोज येथून फुले येतात. ती सुंदर काम पाहण्यासाठी दोन मित्र चंद्रशेखरला तेथे येऊन गेले. जेव्हा चंद्रशेखर डोंगरावरून खालील वनद्री पहात होता, तेव्हा दोन भिक्कांनी मिळून त्याला गंडकीत दळकलून दिले आणि मुकाट्याने परत आले.

धर्मशाळेत येऊन दोघांनी चंद्रशेखरचे पैसे व माल बर्धा अर्धा वाटून घेतला. थोड्या दिवसांनी ते प्रतिहार नगरीत परत आले.

चंद्रशेखरचे आई-वडील मोठ्या आतुरतेने चंद्रशेखरची वाढ पहात होते. सूर्यभित्र व चंद्रतमिश्र दोघे ही

त्यांच्याकडे गेले आणि एक खोटाच गोष्ट रचून, सांगितली ते म्हणाले—
“चंद्रशेखरला व्यापार करणे म्हणजे नाही त्यामुळे त्याचे चरेच नकसान झाले त्याला फार दुःख झाले आणि त्याने आत्महत्येच्या केली गंडगा येथल्या कायदानुसार त्याचा मान तेथील सरकारने आपल्या ताब्यात घेतला रडत रडत त्यांनी हे सर्व चंद्रशेखरच्या आई वडिलांना सांगितले. आता आपला मुलगा जिवंत नाही हे आई-वडिलांनी जाणले.

पण वस्तुस्थिति काही निराश्रीच होती. चंद्रशेखरला जेव्हा डोंगरावरून दळकलून दण्यात आले, तेव्हा तो गंडकी नदीत पडला नाही एका वडाच्या झाडाच्या फांदात अडकून पडला तो बेशुद्ध झाला आणि सूर्यास्ताच्या वेळी शुद्धीवर आला. शुद्धीवर येताच त्याने मारहा-बोरहा केला—‘तत्त्वज्ञान ज्ञान’ मना!’

त्यावेळी भगवान जैनदेवाच्या मंदिराचे समृद्ध व्यवस्थापक मंदारक यांची मुनगी स्वर्णगौरी आपल्या सेविकांसह बागेत फिरत होती. चंद्रशेखरचं ओरडणं ऐकून स्वर्णगौरीम खाली पाहिले—एक माणस वडाच्या फांदात अडकून पडला होता नि

तत्त्वज्ञान काही माणसांना बोलवले आणि दाराच्या साह्याने त्याची सुटका केली.

चंद्रशेखरला जेव्हा बागेत आणले तेव्हा तो पुन्हा बेशुद्ध झाला. स्वर्णगौरी आपल्या नांकरांच्या मदतीने त्याला आपल्या घरी घेऊन गेली त्याची सेवा सुरुवात केली.

चंद्रशेखरला पाहून मंदारक मुनीला म्हणाला—‘बेटा हा तर प्रतिहार नगरीतील एक व्यापारी बाहेर याच माघ चंद्रशेखर याच्याकडून मी काही मान खर्ची पण केली आहे. याची हजारी ते विद्वाना पाहून मी काय खुश झालो नि याला काही भेरी पण दिल्या. चंद्रशेखरला पाहून त्याला फार आश्चर्य वाटले.

थोड्या वेळाने चंद्रशेखर शुद्धीवर आला गंडगा वेद्यवरील प्रमुख व्यापारी मंदारकला आपल्या जवळ पाहून त्याला मोठे आश्चर्य वाटले.

मंदारक माठ्या प्रेमाने चंद्रशेखरशी चालला दिवागल ‘ही अशी घटना कशी घडली?’ सर्व काही सांगायला प्रथम तो चंद्रशेखरला अंमळ संकोच न करता पण तो त्याने एक-एक करीत सगळे सारांश टाकले.

सर्व ऐकून रागीट मंदारक चंद्रशेखर

म्हणाला—‘भिन्न दोहला ही काली मीमा असते तुम्हाला ते भिन्न बजून ही शहरात असण्याची शक्यता आहे. आता मैनिक पाठवून त्यांना पकडून आणतो.’

पण चंद्रशेखर शान्तपणे म्हणाला—‘त्यांना पकडून आणार्हा सोपं काम आहे, पण मला वाटते ते योग्य होणार नाही शिवाय ज्या लोकांनी मला मागण्याची योजना आखली, ते एवढाच येथून गेले ही असतील, याचे पैमे नि माग येऊन ते वेव्हाय पळून ही गेले असतील.’

मंदारकने हे सर्व मान्य केले पण त्याला शका होती म्हणून त्याने

विचारले इतक गर्व झाल तरी तू त्या भिषाशी पैकी हेव इच्छितोस?

चंद्रशेखर हसून म्हणाला- तस नाही त्यानी जे नाही केले त्याकडून माझा शिष्यावर गरा नर आलेच पण त्यांना पकडून त्या-त्यावर आरोप करणं रस्त्यातील भिकाऱ्याशी भाडण करण्यासारखे आहे ते मला मुळीच पसंत नाही. मी विद्वान नाही बुद्धिमान आहे म्हणून विद्वानासारखे त्यांना क्षमा करून सोडून वेळ शकत नाही बुद्धिमान माणसा प्रमाणे त्यांना सुड घेईन जर आपणाला शक्य असेल तर मला काही रक्कम कर्जाक ह्या मी पुन्हा व्यापार

करून आणि आपली रक्कम चढ्याज पुरत करीन

चंद्रशेखर प्रामाणिक आणि सत्य-समी होना मंदारकला त्याचा प्रस्ताव योग्यच वाटला तो नाही बोलणार एवढ्यात गव काही ऐकणारी स्वर्णगौरी पडे यंत्रून म्हणाली पिताजी, आई मां काय म्हणत ते पण ऐका ' आणि ती वईतनांना शेजारच्या खालीत येऊन गेली

योड्या वळाने मंदारक एकदाच बाहेर आला आणि म्हणाला- "कोणत्या ही परिस्थितीत मी तुला मर्ज आवे ? माझ्या मुलीला पसंत नाही

चंद्रशेखरवर यांना नाही ही परिणाम झाला नाही तर काही झेलला नाही मंदारकच पन्हा हसून श्रोले लगेला- तु माझा आवड बनावेस अपी तिची इच्छा आहे बापवी मर्ज संगीत नड्या मणद करवी अस मी म्हणने मला बुलगा नाही तेव्हा तूच माझा आवड झालास तर जेव्हा फार आनंद घांसे

चंद्रशेखरने आपल्या मनातील विचार भागितला आरला कही निज र मारणवापरी एक बाईत अथवा लज्जत आवी माझ आई बडीत शाऊत मर्ज अण पहिलारनगरीत आनंद शिवाय त्याच्यातून आपला मानदंड मला अलिङ प्रिय आई लडून आपल्या घरी गहन

आपला व्यापार चालू ठेवण मला जेव्हागार नाही

चंद्रशेखरचे हे बोलणे मंदारकला खुपच आवडले तो म्हणाला- "तुझा हा स्वाभमानच माझ्या मुलीला पसंत आहे हे विसरु नकाम जावईववा, तुमची जशी उच्छा नमच करा तुम्ही म्हणालात तर आम्ही ही नमच्या 'स्वदेशी' चळू, नाही म्हणू नका

माझी दिवसात चंद्रशेखर आणि स्वर्णगौरी यांचा विवाह थापमयान यात्रे झाला

एक शुभ दिवशी चंद्रशेखर पत्नी व मासरे यांच्या सह पहिलार नगरात पोचला चंद्रशेखरच्या घरत येण्याचं मर्ज परिचितात मोट आश्चर्य वाटल ते त्याला पश्तावर प्रश्न विचार लागले

चंद्रशेखरने मर्जाच्या पश्ताचं एकच उत्तर दिल "ईर्ष्यास भिचाच्या भयंकर कारभयानातून मला वाचविल्याबद्दल

आमचं कुलदैवत 'स्वयंभुवाम्नी' यांचा मी अत्यंत आभारी आहे."

मंदारक हे सर्व ध्यानपूर्वक पहात होता त्याने एक दिवशी चंद्रशेखरला विचारले- "चंद्रशेखर, तू आपल्या मित्रांचा सुड घेतलास तर?"

चंद्रशेखर म्हणाला- "मंदारकजी जगात लोक सद्गुणापेक्षा दुर्गुणांची पारख अधिक महजपणे करतात. मी एक छोटसं उत्तर देऊन त्या दोन्ही बदभाषाची बदभाषी जगाला बाखून दिली हा ही एक सुड घेण्याचाच प्रकार नाही का?"

संतुष्ट होऊन मंदारक म्हणाला- 'तू म्हणाला होताना की एकाच विज्ञानाप्रमाणे तू त्यांना शस्त्र करू शकणार नाहीस पण एकाद्या बुद्धिमान माणसाप्रमाणे त्याचा सह घेईस आणि ते तू सहज करून दाखविलस तडी असंक्षलता पाहून मला फार आनंद व मनोष होत आहे

मौख्य दिवस

मेरवा २० जून १९९१ जूरी मजदूरा मजदूराजी आपस
सर्वजन केरा क्क मनेर कोपको होको, केर
मनेर 'मनेर क्क मनेर' कीर मनेर मनेर
आपस रहिके होके, एका मनेर मनेर
मनेर—मनेर मनेर मनेर मनेर मनेर मनेर
मनेर मनेर मनेर मनेर मनेर मनेर

हात त्याच्या 'पशोबा पसगा'चा दिवशी घडलीच
इतक भोववरी फिल्ल्याच्या वेगात एक संकेतचा फेरक
घडत त्याने ती फेरक नेहमीच ~~घडत~~ घेतल्या
नव्या तर 'मॅन्ट्रानोमिकल टाईम' यावे आणि
आपल्यानवळे बसलेल्या राहणारांत-पुण्या दिवशी
फेरक घडणा असता काहीच घडता व्यक्ता वर्षापूर्वी
वून १०, १५७२ ऐनी घडली होती त्यावेळी दिवज
एक संकेताने वाटला सोळा पण ती जेव्हा पडणावर
पाहून आपापली चव्हाटले ठीक करणाच्या
महान्यासारख्या लोक्यांच्या मखात ते वेष्टे प्रशी
वणान ?

जवळपास ६००० टन वजनाचा नक्षत्राच्या
माकडगव्या एक प्रौढाचा बळ, २० वे रुंदी तारा
५००००० पेक्षा जास्त वजनाची वही दिशेने देव लोका

नय तं पञ्चमी पावनम् ॥ १० ॥ दिन द्वा त्रिताराय
वचनं किं वा वदतु दयस्करिण्य पठे निष्ठुर गण
अन मोक्षप्राप्तये त्वा आश्रये कुरुत हापापाभूतं स्वार्थं
धीउत्कृष्टं वाचनी ॥ नमो वक्तुं भवतु, तं पञ्चमीं
पाव गच्छतु प्रमाणावय तद्वत्तार प्राने प्रयत्नं ति
वागर्मी अस्मिन्मन्त्रा दीनं प्रत्यक्षं वैज्ञानिकवागे पश्य
वाचने जन्मप्राप्तये आश्रितप्रयत्नं हापावनं त्व
वाचने प्रमत्तं पावनं वा

अंतरिक्षातील नवीन विजय

[illegible]

जानकदान हनुमान, वेगदशे आणि

अथ भवानी मूर्तिवाच्या
आज मंगळ कल्पा घेतून आणि ते पाहणे
नद्याचे पाणी घेऊन आले तसच त्यांनी
चार समटाचे पाणी पण आणले

ननर विभिन्नत् श्रीगमाचा
गज्याभिषेक झाला राम व मीना यांना
गन्धर्वाडित संहामनावर भवविषयात
आले

प्रवृत्ताने गमाव्या होवयावर उबेत
छत्र धरले मुष्टीवर चौरी बाळू लागला
विभीषणान ही एक विराट्हाय प्रहारची
चौरी आपल्या हाती घेऊन ती तो हलवू
लागला

आपल्या राज्याभिषेकाच्या शुभ समयी

रामाने ब्राह्मणांता सुवत्स घेनु, सोन व
वस्त्रालकार दान म्हणून दिले. रामाने
सीतेला एक अनिसुंदर भोत्यांची माळ
दिली आणि सांगितलं- "वानरायैकी
ज्याच्यावर तुझ सर्वाधिक प्रेम आहे
त्याचा ही अट म्हणून व 'मीनने
नाम बदलब ती माळ हनुमानाच्या हानी
दिली

विभीषण लकोता परत येला रामाने
भरताला युवराज बनविले व तो
राज्य-शासन करू लागला

राक्षसे एक दिवशी सुमंतला बोलवले आणि म्हणाला. "जन-कल्याणाची कमी म्हणून मोठ्या प्रमाणावर करावीत असे मना वाटते. घन संग्रह करायला सुरुवात कर."

राधासे राज्य-शासन

सुमंत म्हणाला—“प्रभू, गेली चौदा वर्षे प्रजेने कर दिलेला नाही.”

दुःखी अंतःकरणाने राम म्हणाला—“याचा अर्थ असा की वेळेवर पाऊस पडला नसावी. धिऱ्याऱ्या प्रजेला खूपच त्रास सहन करावा लागला असेल!”

सुमंत एक क्षण भर गप्प बसला, नंतर सांगू लागला—“तसं नही प्रभू. आपला देश धन-धान्याने परिपूर्ण आहे. प्रजेला कशाची ही कमतरता नाही. परंतु जनतेत काही बदल झालेला दिसतो आहे. श्रीमंत व्यापाऱ्यांनी कराचे पैसे दिले नाहीत. शेतकऱ्यांनी पण अर्सच केले. त्यामुळे श्रीमंत लोक अधिक श्रीमंत झाले, आणि

गरीब अधिक गरीब झाले.”

राजकोषात काही शिल्लक नसल्याबाबत व धनाचा अभाव असल्याचे सुमंतने लक्ष्मणाला ही विस्ताराने समजून सांगितले.

लक्ष्मण जमल विचारात पडला आणि नंतर त्याने सुचवले—“तर मग आता आपण एक काम करू या. राज्यात सर्वत्र घोषणा करा की ज्यांना कराची रक्कम खजिन्यात जमा करायची असेल, त्यांनी एका भोपळ्याच्या वजनाचं सोनं आणून दिलं की बस झालं. यामुळे कोणाला ही काही त्रास होऊ नये. असं मला वाटतं.”

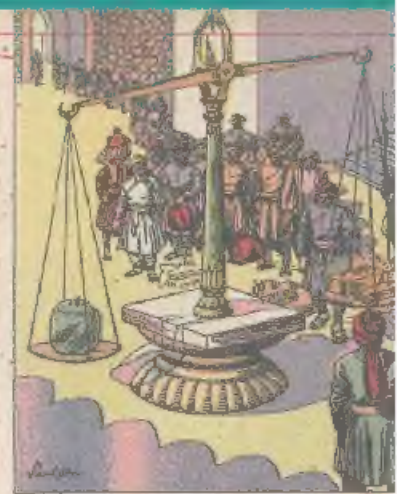
रामाने लक्ष्मणाची सूचना मान्य केली. त्याच दिवशी कोशल राज्यात दबंडी पिटवली गेली. चौदा वर्षे ज्या जनतेने कर दिला नाही, ती भोपळ्याच्या वजनाचं काय, हत्तीच्या डोक्याच्या वजनाचं सोनं ही आनंदाने देईल हे लक्ष्मणाला चांगलं माहीत होतं. तरी पण पुरेशी सावधगिरी घेण्याच्या उद्देशाने त्याने हनुमानाला बोसवून सांगितलं—“तू जनतेत जाऊन अवलोकन करून घे. तू त्यांच्यात आहेत हे त्यांना न कळवं. आपण जी घोषणा केली आहे, त्याबाबत जनतेची प्रतिक्रिया जाणून घे. आपल्या या घोषणे बाबत जनता असंतुष्ट तर नाही ना हे ही जाणून घे.

हनुमान सूक्ष्म रूपात जनतेत जाऊन मिसळला. लोक आपापसात जे काही बोलत होते, ते सर्व त्याने लक्षपूर्वक ऐकले. परत येऊन त्याने लक्ष्मणाला अहवाल दिला—“भोपळ्याच्या वजनाचं सोनं घायला कुणाची काही हरकत नाही. उलट लोक असं म्हणतत की हा राम धरतापेक्षा ही भोळा आहे. चौदा वर्षे कर दिलेला नसताना आता केवळ भोपळ्याच्या वजनाचं सोनं अपेक्षित आहे, याबाबत सर्वांनाच फार संतोष आहे.”

हनुमानाचं बोलणं ऐकून लक्ष्मणाच्या मनात एक शंका आली. प्रजेत काही लोक निश्चितच प्रामाणिक व पापभीरू प्रभूमा असले पाहिजेत, अशा लोकांवर अन्याय होऊ नये, ज्यांना भोपळ्याच्या वजनाहून कमी सोनं देता येण्यासारखं आहे, त्यांना तसं करायला स्वतंत्रता असावी.

लक्ष्मणाने यावर खूप विचार केला. त्याला एक उपाय सुचला. तो हनुमानाला घेऊन अयोध्येच्या मंदिरात गेला. सूक्ष्म रूप धारण केलेल्या हनुमानाशी लक्ष्मणाने शांतपणे बोलणं केलं व ते दोघे जण बाहेर आले. तोंपयंत सूर्यास्त होऊन अंधार पडू लागला होता.

सकाळी राजभवाच्या परिसरात त्यांनी एक मोठा तराजू टांगला. एका पारड्यात

एक मध्यम आकाराचा भोपळा ठेवला. सोन्याच्या लगडी हातात घेऊन लोक येऊ लागले. एका मागसाने जे सोनं आणलं होतं ते दुसऱ्या पारड्यात टाकलं. भोपळा असलेलं पारडं वरच येईना. त्याला मोठं आश्चर्य वाटलं. डोकं खाजवीत तो चरी गेला आणि बागडी सोनं घेऊन आला. बरोबर आणलेलं सर्व सोनं त्याने पारड्यात घातलं तेव्हा भोपळ्याचं पारडं वर आलं. हे पाहून बाकीचे लोक ही आपापल्या घरी गेले आणि अधिक सोनं घेऊन आले.

तेशे जमलेल्या लोकांपैकी एकाने थोडंच सोनं आणलं होतं. भीत भीत त्याने

ते पारड्यात टाकले, त्या खोड्याच सोन्याने पारडं जड झालं आणि ओपळा ठेवलेलं पारडं दूर जालं. हे पाहून लोकांना मोठंच आश्चर्य वाटलं. यानंतर बऱ्याच लोकांनी तराजूत सोनं टाकलं. हा तराजू काही सामान्य तराजू नाही हे लोकांच्या लक्षात आलं. हा तराजू तर मोठा महिमानाच आहे. त्यामधूनच जेवढं मिळायला पाहिजे तेवढं हा प्रतण करतो. या न्यायप्रेमी तराजूने लोकांना फारच संतोष वाटला. लोक आनंदाने सोनं देत राहिले. अशा रीतीने खूप सोनं जमलं. राजकोष भरून गेला.

जे घडलं ते पाहून रामाला ही आश्चर्य

वाटलं. त्याने लक्ष्मण व मंत्री समेत यांना आपल्या खाजगी कक्षात बोतवले. त्यांच्या मागे हनुमानाने ही आपल्या सूक्ष्म रूपात प्रवेश केला.

रामाने कठोरपणे विचारले— "लक्ष्मणा, ओपळ्याचे वजन अधिकारधिक किती असेल? त्याने मण-मण सोनं योजलं. ओपळ्याने निर्गमिराळ्या फळारे आपले वजन बदलले. तुम्ही सर्वांनी मिळून प्रजेला फसवले होय की नाही?"

लक्ष्मणाने हात जोडले नि नम्रतापूर्वक म्हणाला— "आम्ही कोणाला ही फतवलं नाही. जे फाही घडलं ते धर्मदेवतेच्या आदेशानुसार घडलं. यात हनुमानाची थोडी किमया अवश्य आहे. हनुमानाने सूक्ष्म स्वरूपात तराजूचा मध्य पकडला. धर्मदेवतेचा आदेश मिळोपर्यंत त्याने ओपळा असलेलं पारडं आपल्या पायाने दाकून ठेवलं. धर्मदेवता जे सांगे ते केवळ हनुमानालाच ऐकू येई. हनुमान आणि मी आम्ही दोघांनी मिळून धर्मदेवतेची पूजा केली आणि दिले सहकार्य मिळविले. आपल्या धर्माचे ठीक पालन करणारी माणसे थोडीच! कर न देणारी माणसंच अधिक. आम्ही धर्मदेवतेच्या मदतीने प्रत्येकाकडून न्यायपूर्वक जे मिळायला हवे तेवढेच मिळवले. आम्ही खूप

चांगलेना

विचारपूर्वक ही योजना कार्यवाहीत आणली."

राम काही बोलणार एवढ्यात धर्मदेवतेची अशरीरी वाणी ऐकू आली— "रामा, लक्ष्मणाने जे काही सांगितले ते सर्व खरे आहे. "तानबतोज हनुमान पण आपल्या सूक्ष्म रूपातून साधारण रूपात फूट झाला आणि त्याने रामाला नमस्कार केला. रामाने हनुमानाची खूप प्रशंसा केली.

यानंतर काही दिवसांनी रामाने कोशल राज्यातील सर्व जगतेला एक मेजवानी दिली. या मेजवानीसाठी आवश्यक ती सर्व सामग्री आपल्याची व्यवस्था हनुमानाने केली. त्याला एक क्षणाची फुरसत मिळाली. या मेजवानीची व्यवस्था उत्तम प्रकारे व्हावी म्हणून हनुमान सर्वतोपरी प्रयत्न करीत राहिला.

हनुमानाचे सर्व परिश्रम सीता पहातच होती. तिचे त्याच्यावर पुत्रवत् प्रेम होते. लंकेत सीतेला शोधून काढणारा सर्वप्रथम हनुमानच होता. तिने हनुमानाला आपल्या जवळ बोलवले नि म्हणाली— "पुत्र हनुमान, सकाळपासून एक क्षण भर ही विश्रांति न घेता तू परिश्रम करीत आहेस. जेवणाची वेळ आली आहे. पाहुण्यांच्या सत्करात काही उशीव राहू नये ही जबाबदारी तुझीच. म्हणून तू

जपोदर जेऊन घेतलंस तर बरं!"

सीतेची सूचना मान्य करून हनुमानाने स्वयंपाक संध्यात प्रवेश केला. सीतेने पक्वान्ना पाडून वाढायला सुरुवात केली. ती जे जे वाडी, हनुमान क्षणात खाऊन टाकी. असे थोडा वेळ चालू राहिले आणि पाहता-पाहता हजारो निर्मात्रतांसाठी तयार केलेले खाद्य-पदार्थ संपून गेले. शांत. आज्या नि पक्वान्नांनी भरलेली थोडी रिकामी झाली. हे पाहून सीतेला आश्चर्य वाटलं आणि तीने धावत गमापाशी येऊन रामाला सर्व वृत्त कथन केलं.

राम हसत म्हणाला— "तू हनुमानाला काय समजली आहेस? हा साक्षात्

परमशिवाचा अवतार आहे. त्याला तृप्त करणं हे तुझ्या शक्तीवर अवलंबून आहे. याबाबत मी काही करू शकणार नाही."

सीता स्वयंपाक-मंडपात परत आली नि हनुमानाच्या भागे येऊन उभी राहिली. मनातल्या मनात म्हणू लागली— "परमेश्वरय, तू कोण वाहेस हे आता मी समजले. वाता जर तू आपल्या भुकेचा त्याग केला नाहीस तर माजी अर्ध घुळीस मिळेल. प्रभु माझे रक्षण कर!" असे म्हणत सीतेने पंचाक्षरी मंत्राने शंकर देळा पठण केले.

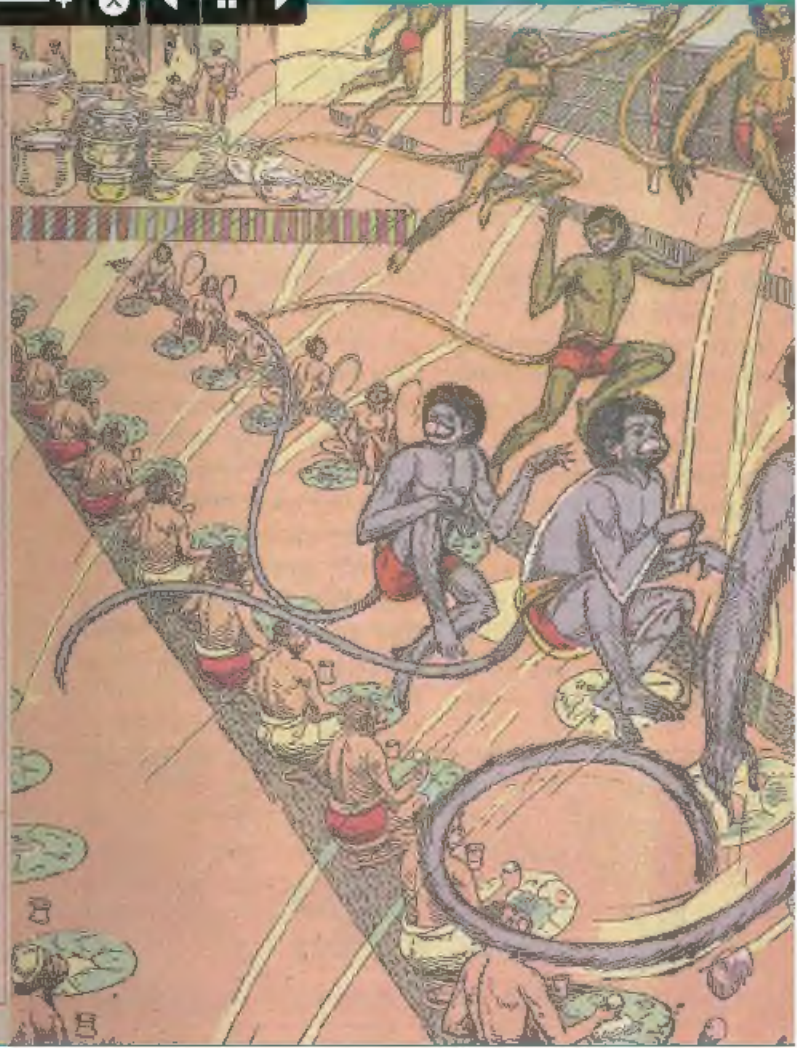
— दुसऱ्याच क्षणी हनुमानाने तृप्तीचा ठेकर दिला. पुढे येऊन सीतेने

विचारले— "पुत्र, आणखी वाढ?"

"नव्हे मातोश्री, पोट भरलं जाता!" असे म्हणत हनुमान स्वयंपाक-मंडपातून बाहेर पडला.

ग्रानंतर सीतेने अन्नपूर्णदेवीचे स्मरण केले. तिने सर्व भांडी पूर्ववत् खाद्य-प्रदायीनी भरून टाकली. नागरिक आणि वानर जेव्यायला बसले. वानरांच्या पंगतीत कोपऱ्यात बसलेला एक वानर-मानक आबळ्याकडे मोठ्या आप्चयाने पहात होता. त्याने आपल्या बोटांनी तो दाबला, तशी त्यातील वी आवाज करीत वर उडाली.

उडणाऱ्या बीकडे घेतात छोटा वानर म्हणाला— "तुला काय वाटतं तूच फक्त उडू शकतेस? आता माझं कौशल्य पहा." आणि तो उभा राहून त्याने एक बीहून उंच उडी मारली. त्याला पाहून आणखी एका वानराने त्याच्याहून अधिक उंच उडी मारली. तिसरा एक वानर हे सर्व पहात होता. त्याने उत्साहाने आणखी उंच उडी मारली. अशा रीतीने सर्व वानर एकामेकां एक उंच अंतरासाठी उड्या मारू लागले. अंगव, नीळ आणि सुग्रीव यांनी ही उंचच उंच उड्या मारल्या. ही कदाचित् रामाची आज्ञा असेल असे वाटून हनुमानाने ही सर्वात उंच उडी मारली.

उड्या भारणाच्या वानरांना पाहून रामाने हनुमानाला विचारले—“क्या रे? इतर सर्व वानर उड्या मारीत असताना, तू फक्त एकच उडी मारून गप्प का बसलास?”

नम्रतापूर्वक हनुमान म्हणाला—“रामा, एवढ्या महान पराक्रमी वीरांपुढे मी किती सामान्य प्राणी!”

जांबवंत पुढे येऊन म्हणाला—“या हनुमानाला आपल्या शक्ति-सामर्थ्याची बरोबर कल्पना नाही. ते काम दुसऱ्या कोणीच केले पाहिजे.”

एक शुभ्र कमळ हनुमानाच्या हाती देत राम म्हणाला—“आमच्या वंशाचा मूळ आधार सूर्य-नारायणाला हे कमळ दे, हनुमान सूर्यनासयणाको गेला नि म्हणाला—“गुरुदेव, हे कमळ आपल्याला समर्पण करण्यासाठी मला रामाने इकडे पाठविले आहे.” नंतर हनुमानाने ते कमळ सूर्याच्या चरणावर

अर्पित केले.

भगवान सूर्याने हनुमानाला ‘चिरंजीव हो!’ असा आशीर्वाद दिला. आपल्या हातातील एक दुसरे रश्मिकमल हनुमानाला देत सूर्य म्हणाला—“हे रामाला दे. याच्या प्रभावाने रामाच्या राज्यात सर्वत्र सुख, शांति व संपन्नता नावेल.”

हे श्वेत-कमल कधी सुकत नाही. ते जेथे वसेल तेथे छान पाऊस पडतो. उत्तम पीक पेटते. थोडक्यात सांगायचं म्हणजे ते फूल हे एक महान वरदान आहे. सूर्य-नारायणाची परवानगी घेऊन हनुमान परत थायला निघाला. त्याने ते श्वेतकमळ रामाला समर्पित केलं.

रामाने आनंदातिरेकाने हनुमानाला अलिंगन दिले. हनुमानाने राम व सीता यांना नमस्कार केला. सीतेने हनुमानाला आशीर्वाद दिला—“पुत्र, चिरंजीव हो!”

तरून रंजनला साहसाची कामे करणे फार आवडे. माझ्यासारखा शूर, वीर व साहसी अन्य कोणी नाही असे तो घरात म्हणे. रंजनच्या आजोबांना त्याचे हे नुसते बोलणे आवडत नसे. एकदा ते त्याला म्हणाले—“हे बंधू रंजन, तू जे बोलतोस ते सर्व करून दाखव, नुसतीच बडवाई मारणे हा काही सद्गुण नव्हे!”

रंजन त्यांना म्हणाला—“मी काही बडवाई मारीत नाही!”

“जर तू खरंच बुद्धिमान असशील तर जंगलात जाऊन तेथील मुलीशी आगळे लग्न जमवून ये.” आजोबा म्हणाले.

रंजन दिमाळाने म्हणाला—“सांगा आजोबा, कोण आहे ती मुलगी?”

रंजनच्या आजोबांनी विस्तारपूर्वक सांगितलं—“श्रीमंतनगर शहरापासून एक कोस भर अंतरावर एक जंगल आहे.

तित्ये एक सुंदर मुलगी राहते. मुला शक्य असेल तर तेथे जाऊन त्या मुलीशी लग्न करून ये.”

रंजन श्रीमंतनगरला गेला आणि एका खानावळीत उतरला.

दुसऱ्या दिवशी भल्या पहाटे रंजन जंगलात गेला. जंगल चांगलंच वन-वाट होतं. त्यामुळे वाट थोडक्या मुश्किल होत होती. हातातील तलवारीने पांढ्या कापीत तो पुढे चालू लागला.

अशा रीतीने आणखी पुढे गेल्यावर एका झाडाखाली दगडावर एक युवती त्याला दिसली. त्याला वाटलं आजोबा सांगत होते ती सुंदरी हीच असावी. त्याने तिला विचारले—“सांग, तू कोण आहेस?”

“मला खऊक नाही. पण तू कोण? तूच इकडच्या जाजूला ये. मला मागे वळता येत नाही.” ती युवती म्हणाली.

